

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Ettevõtlusosakond

Kristi Karm

**Lastevanemate kaasamise
võimalused haridusteenuse pakkumisel
Haapsalu Põhikooli näitel**

Magistritöö

Juhendaja: Anne Roosipõld, PhD

Pärnu 2024

Soovitan suunata kaitsmisele

(allkirjastatud digitaalselt)

Anne Roosipõld

Kaitsmisele lubatud

TÜ Pärnu kolledži programmijuht

(allkirjastatud digitaalselt)

Gerda Mihhailova

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(allkirjastatud digitaalselt)

Kristi Karm

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Lastevanemate kaasamine kui koosloome osa haridusteenuse pakkumisel	7
1.1. Lastevanematega koosloome haridusteenuse pakkumisel	7
1.2. Lastevanemate kaasamist mõjutavad tegurid haridusteenuste pakkumisel.....	13
2. Lastevanemate kaasamine Haapsalu Põhikoolis	25
2.1. Lastevanemate kaasamise kontekst ja kogemus Haapsalu Põhikoolis ning uuringu metoodika	25
2.2. Vanemate kaasamise uuringu andmete tulemused ja analüüs.....	33
2.3. Uuringu järeldused ja ettepanekud koolijuhtidele lastevanemate kaasamiseks ..	40
Kokkuvõte	45
Viidatud allikad.....	47
LISAD	56
Lisa 1. Intervjueeritavate taustainfo	56
Lisa 2. Haapsalu Põhikooli vanemate kaasamise poolstruktureeritud intervjuu küsimused koolijuhtidele	58
Lisa 3. Haapsalu Põhikooli vanemate kaasamise poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu küsimused õpetajatele	59
Lisa 4. Haapsalu Põhikooli vanemate kaasamise poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu küsimused vanematele	61
Lisa 5. Kombineeritud poolstruktureeritud intervjuu näidisküsimused 1	63
Lisa 6. Kombineeritud poolstruktureeritud intervjuu näidisküsimused 2.....	64
Lisa 7. Intervjuudest korduvad arvamused	66
Summary	69

SISSEJUHATUS

Haridus on ühiskonna alustala, edendades inimkonna kasvu ja arengut. Lastevanematel on laste kasvatamisel keskne roll ning koolil, kus lapsed veedavad suure osa oma ajast, on oluline mõju lapse kujunemisele. Lisaks kodule ja koolile mõjutab lapse arengut ka kogukond. Kui need kolm osapoolt ühendavad jõud, suureneb tõenäosus, et laps saab parima võimaliku hariduse ja edasimineku. Kaasatus ja koostöö kooli ning vanema vahel loovad lapse haridusteele tugevama aluse ning aitavad kaasa lapse edukaks ühiskonnaliikmeks saamisele.

Hariduse omandamine on aegade jooksul toimunud väga erinevalt. Sadu tuhandeid aastaid tagasi õppisid lapsed läbi mängu oma perekonna ja suguseltsi keskel. Põllumajanduse tekkides jäi mäng tahaplaanile ja oluliseks muutus oskustega tööjõud. (Gray, 2008) Tänapäevane kooli- ja haridussüsteem hakkas tekkima umbes 1800 aastatel, kus paljud riigid kehtestasid kohustusliku hariduse (Hristova, 2021). Saab tõdeda, et läbi aegade on õppimine toimunud süsteemselt nii looduse keskel mängides kui ka klassiruumis ja selle ümber.

Lastevanemate kaasamine hariduse pakkumisse on oluline osa õpilaste edukuse tagamisel. Uuringud on näidanud, et kui lastevanemad on kaasatud lapse kooliellu ja toetavad õppimist kodus, paranevad õpilaste akadeemilised tulemused, väheneb koolist väljalangevus ja suureneb õpilaste motivatsioon õppimiseks. (Brookie, 2021; Kelty *et al.*, 2020; Topor *et al.*, 2010) Vanemate kaasamine kooli tegevusse loob tugevamaid kogukondi ja edendab positiivset suhtlust kooli ja kogukonna vahel. See omakorda aitab kaasa kooli paremale toimimisele ja õpilaste üldisele heaolule. (Bunijevac, 2017; Kelty *et al.*, 2020) Vanemate kaasamine kooli tegevusse on oluline mitte ainult õpilaste haridusliku edu seisukohast, vaid ka tugevate kodu-kooli suhete loomise ning kogukonna terviklikkuse seisukohast.

Kaasamist peetakse oluliseks mitmel põhjusel, kuna selles nähakse tuge koolide efektiivsele toimimisele, majanduslikule konkurentsivõimele ning õpilaste ja kogukonna heaolule. Kaasamise kaudu tajuvad õpilased rohkem õpitu olulisust ning mõistavad selle seotust reaalse eluga, mis omakorda võib kaasa tuua õpilaste edukuse näitajate paranemise, näiteks lõpetajate arvu suurenemise. Kaasamise pooldajad väidavad, et tagamaks kõikide õpilaste edukas õpetamine, on koolidel on vaja täiendavaid ressursse, mis asuvad aga kogukondades. (Link *et al.*, 2012; MacQueen *et al.*, 2001; Perez, 2023; Sanders, 2003) Kooli abiga lastevanemate kogukonna tugevdamine aitab tugevdada ka piirkonda kus elatakse. Riigi erinevate piirkondade tugevana hoidmisega toetatakse elujõulist regionaalpoliitikat ning seeläbi kogu riiki.

Haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035 on seatud eesmärgiks õpivõimaluste rohkus ja kättesaadavus. See tähendab, et õppekavade täitmisel saaks senisest enam arvestada mitmesugustes keskkondades omandatud teadmisi. (Haridus- ja Teadusministeerium, 2020; ICF *et al.*, 2022) Samuti tuleks kaasata vanemaid kasutades nende oskusi ja erialaseid pädevusi. Tänapäeva noortel on ühiskonnas toimetulemiseks vajalikud nii head aine- ja erialased pädevused kui ka üldpädevused, kusjuures pädevuste omandamise koht ja viis hakkab muutuma vähem oluliseks. (ICF *et al.*, 2022)

Eesti haridussüsteemile seatud eesmärkide täitmiseks on lastevanemate kaasamine koolides oluline. Autor kasutab uurimisobjektina Haapsalu Põhikooli, tuues välja kooli poolt tajutava probleemi, mis seisneb kooli ja vanemate väheses koostöös ning kaootilises ja mitte järjepidevas vanemate kaasamises kooli tegevustesse. Sellest tingituna ei tunneta vanemad kooli ootusi ja ei oska olla lastele piisavalt toeks hariduse omandamisel. Probleemi tõendamisel tuginetakse valdkonnaspetsialistide, Haapsalu Põhikooli direktori ja õppealajuhataja eksperthinnangutele (A. Mahoni, Ü. Lobjakas suuline vestlus, 25.08.2023). Kuna viimastel aastatel ei ole koolis läbi viidud rahulolu-uuringuid õpilaste, õpetajate ja lastevanemate seas, puudub Haapsalu Põhikoolil probleemi kirjeldamiseks ajakohane statistiline andmestik. Võttes arvesse koolijuhtide hinnanguid ja riiklikke ootusi, on kooli personalil huvi suurendada lastevanemate kaasamist Haapsalu Põhikoolis.

Käesoleva magistritöö eesmärk on välja selgitada lastevanemate ootused ja hoiakud vanemate kaasatusele koolis ning kaasamist mõjutavad tegurid haridusteenuse

pakkumisel Haapsalu Põhikoolis ja teha ettepanekuid koolijuhtidele lastevanemate kogukonna tõhusamaks kaasamiseks.

Tulenevalt töö eesmärgist püstitab autor uurimisküsimused:

- Mis mõjutab lastevanemate kaasamist koostöös kooliga?
- Millised on lastevanemate ootused ja hoiakud kooliga koostöö tegemisel?
- Kuidas tõhustada lastevanemate huvigrupi kaasamist haridusteenuse pakkumisel?

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutatakse magistritöös koostööpõhist (*collaborative research*) kvalitatiivset uurimismeetodit. Uurimuse planeerimise, läbiviimise ja analüüsimise on kaasatud lastevanematest koosnev ekspertgrupp. Andmeid kogutakse nii individuaalsete kui ka fookusgrupi poolstruktureeritud intervjuudega.

Magistritöö koosneb kahest osast, mille esimeses osas annab autor teoreetilise ülevaate lastevanemate kaasamisest haridusteenuse pakkumisel, kus autor teiste hulgas käsitleb Hoover-Dempsey ja Sandleri (1995), Blendingeri (1993) ning Epsteini (2011) vanemate kaasamise mudeleid. Töö teises osas tutvustatakse Haapsalu Põhikooli hetkeolukorda vanemate kaasamisel ja empiirilist uurimust, millest selgub osapoolte tunnetus lastevanemate kaasamisest kooliellu ning vanemate ootused. Vastavalt kogutud andmete analüüsile kujundab autor teoreetilise materjali põhjal ettepanekud koolile kogukonna paremaks kaasamiseks. Magistritöö järeldused ja ettepanekud on suunatud Haapsalu Põhikooli juhtkonnale koostöö paremaks planeerimiseks kogukonnaga ja uue õppekava ning arengukava koostamiseks. Teema aktuaalsuse tõttu panustab magistritöö haridusvaldkonna ühe olulisema probleemi avamisele ning loob väärtust ka teistele koolidele. Ühtlasi on töö kasulik kõigile hariduseluga seotud huvitatud osapooltele.

Autor tänab kõiki, kes andsid panuse lõputöö valmimisse. Autori suur tänu kuulub tõhusa koostöö eest juhendaja Anne Roosipõllule ja retsensent Katrin Saksale.

Märksõnad: lastevanemate huvigrupp, kaasamine, haridusteenus, ootused ja hoiakud.

1. LASTEVANEMATE KAASAMINE KUI KOOSLOOME OSA HARIDUSTEENUSE PAKKUMISEL

1.1. Lastevanematega koosloome haridusteenuse pakkumisel

Haridusteenuse pakkumisel on olulised erinevad huvirühmad. Teenuse pakkujatena näiteks kohalik omavalitsus ja kool, sealhulgas koolijuhid ja õpetajad. Ning teenuse tarbijatena õpilased, kelle haridusteel mängivad toetajatena olulist rolli ka vanemad. Haridusteenuse pakkumise peamine eesmärk on lapse areng, millest huvituvad nii lapsevanemad kui riik. Lastevanemate kaasamine haridusteenuse pakkumisse ühendab kodu ja kooli, luues soodsa ja toetava keskkonna, edendab õpilase arengut ja õppeprotsessi terviklikkust. Haridus, kui avalik teenus on üha enam tähelepanu all ning hariduses osalevaid osapooli nähakse tänapäeval partnerina.

Haksever ja Render (2013) määratlevad teenust immateriaalse teo või sooritusena ja majandustegevusena, mis toodab väärtust. Teadmiste jagamine ja kogukondlikud toimingud on oluline osa haridusteenusest. Haridusteenused määratletakse kui avalikke teenuseid, mis loovad aluse hariduspoliitika rakendamisele, koolide eesmärkide saavutamisele ning tervikliku haridussüsteemi tõhususe suurendamisele (Al-Dulaimi *et al.*, 2016). Haridusteenused on loodud vastama klientide, teisisõnu haridust omandavate õpilaste, vajadustele. (Rohim, 2019)

Haridusteenus hõlmab (Al-Dulaimi *et al.*, 2016; Ng *et al.*, 2009):

- haridusprogrammide väljatöötamist, hindamist ja täiustamist;
- õppeprotsessi ja õpetajate oskuste täiustamist;
- õpikogemuse muutmist õpilastele oluliseks;
- kaasloometegevust, kus õppijad ja õpetajad konstrueerivad koos teadmisi;
- haridusprotsessi optimeerimist kulutõhusaks ja efektiivseks;
- jätkuõppe soodustamist;

- innovaativsuse edendamist kõikides tegevustes ja haridusprotsessides;
- avastuslikku ja nauditavat õppimise protsessi kus emotsioonidel on oluline roll.

Eelnevast järeldub, et haridusteenused on oluline osa haridussüsteemist, mis hõlmab mitmeid eesmärke ja tegevusi. Teenuste määratlused ja eesmärgid, nagu väljatöötamine, hindamine ja täiustamine, õpetajate oskuste täiendamine ning õpilastele olulise õpikogemuse loomine, toetavad terviklikku haridusprotsessi. (Al-Dulaimi *et al.*, 2016; Carvalho *et al.*, 2018) Seega on kool haridusasutus, mis pakub haridusteenust (Rohim, 2019). Teenuse pakkumisel on keskne roll kliendil, kes tajub teenuse parendust sõltuvalt huvirühmast erinevalt (Vargo *et al.*, 2008). Haridusteenuse pakkumisel käsitletakse kliendina nii last kui lapsevanemat (Petrović, 2009). Esimene on haridusteenuse tarbija, teine tarbimisvaliku tegemisel oluline toetaja.

Kliendikogemus võib avalduda nii tarbimis- kui ka õppimiskogemusena. Haridusteenuse kontekstis, kus on olulised nii lapse ja kui lapsevanema roll, mõjutavad teenuse tarbimist ja kliendikogemust suhted haridusasutustega, mida peegeldab osapoolte käitumine. Babin jt. (2023) sõnastatud tarbimise põhiprotsessi kohaselt tekib kliendil esmalt vajadus ja seejärel soov, kuidas seda vajadust rahuldada. Järgneb teenusepakkuja ja tarbija vaheline suhtlus, kus arvestatakse nii tasude kui kasudega. Klient reageerib tarbitud teenusele ning see mõjutab teenuse tarbimise kogemust vastavalt kliendi hinnangule. (Babin *et al.*, 2023) Sellest kogemusest lähtuvalt võib haridusteenuse kvaliteet ja mõju oluliselt sõltuda haridusasutuse ja pere omavahelisest suhtlusest.

Kliendikogemus on mitmetahuline ja seda mõistet on kirjanduses defineeritud mitmeti. Becker ja Jaakkola (2020) sõnul puudub ühtne arusaam kliendikogemuse olemusest. Mõned uuringud kirjeldavad kliendikogemust kui ettevõtte pakutavat teenust, samas kui teised määratlevad seda kui klientide reaktsiooni ettevõttega suhtlemisele. (Becker *et al.*, 2020) De Keyser *et al.*, (2020) ja Tooman *et al.*, (2023) käsitlevad kliendikogemust laiemalt ja mitte ainult ratsionaalsest küljest, vaid paljuski emotsionaalsest, inimlikumast vaatenurgast, tuues välja erinevaid aspekte, mis mõjutavad kliendikogemust:

- teenuse kokkupuutepunktid, mis võivad olla nii inimlikud, digitaalsed kui ka füüsilised;

- klienti mõjutavad sisemised tegurid, nagu emotsionaalne seisund, eelnevad kogemused, mälestused, tunded ja välimised tegurid, näiteks keskkond ja majanduslik olukord;
- kliendi kaasatus, kogemus ja aja faktor.

De Keyser jt (2020) lähenemine kliendikogemusele erinevatest aspektidest lähtuvalt aitab analüüsida ja mõista klientide käitumist erinevates olukordades ja tingimustes.

Kuigi haridust käsitletakse harva teenusena, rõhutab Rubalcaba (2022), et mõistes haridust teenusena, aitab see paremini arvestada erinevate teenusega seotud kasudega. Rohim (2019) on välja toonud, et haridust aga tajutakse pigem tööjõu suurendamise vahendina ning ühiskonna ressursina. Lisaks toonitab Rubalcaba (2022), et innovatsioon hariduses on siiani keskendunud peamiselt pedagoogilistele, tehnoloogilistele ja regulatiivsetele aspektidele, samal ajal kui teenuseinnovatsioon hõlmab ka inimestevahelist ja kogukondlikku koosloomet (*co-creation/co-production*). Seega võib hariduse käsitlemine teenusena aidata leida võimalusi uuendusteks hariduses, parandada haridussüsteeme ning avastada uusi valdkondi, kus rakendada teenuseinnovatsiooni kontseptsioone, nagu õpetajate koostöö ja vanemate osalus.

Innovatsioon, mis hõlmab uute ideede, toodete, teenuste või protsesside rakendamist, on oluline väärtuse suurendamiseks ja positiivse muutuse tagamiseks, aidates samal ajal kohaneda koolil muutuva keskkonnaga. See võib hõlmata nii radikaalseid uuendusi kui ka järkjärgulist täiustamist ning organisatsioonilisi muudatusi efektiivsuse suurendamiseks. Innovatsioon on oluline ka koosloome kontekstis, kuna see võimaldab erinevatel osapooltel jagada teadmisi, kogemusi ja ressursse ning luua uusi avastusi ja loovaid lahendusi erinevates valdkondades, edendades seeläbi uuenduslikke lähenemisviise ja paremaid tulemusi. (Ind *et al.*, 2013; Kahn, 2018)

Innovatsioon haridusteenuses nõuab lähenemist, kus õppijad ja teised huvirühmad on kaasatud teenuste kavandamisse ja arendamisse. Edukas hariduslik innovatsioon hõlmab õppijate kaasamist ning toetab nende arengut autonoomseteks elukestvateks õppijateks saamisel. (Carvalho *et al.*, 2018) Hariduse innovatsioon avaldub ka suunana, kus senine hajus ja ebaefektiivne poliitika ja programmide kogum asendatakse sujuvama ja

süsteemsema lähenemisega, mis hõlmab pere- ja kogukonna kaasamist nii koolikeskkonnas kui sellest väljaspool. (Barron, 2018)

Kuigi teenuseinnovatsiooni ja selle tõhususe mõõtmine hariduses ning avalikus sektoris ei ole väga levinud (Carvalho *et al.*, 2018; OECD, 2016), on siiski teenuseinnovatsiooni kontseptsioonid hariduses rakendatavad. Seda juhul, kui haridust käsitletakse teenusena ning kasutatakse teenuseinnovatsiooni põhimõtteid haridusprotsesside ja tulemuste täiustamiseks. Tabelis 1 on toodud mõned näited teenuseinnovatsiooni kontseptsiooni rakendamiseks hariduses.

Tabel 1. Teenuseinnovatsiooni kontseptsiooni rakendamine hariduses

Teenuseinnovatsiooni kontseptsioon	Rakendamine hariduses
Interaktiivne ühisloome (<i>Interactive Co-Production</i>)	Protsess hariduses, kus õppijad, õpetajad ja teised osapooled teevad koostööd õppetegevuste kavandamisel, hindamisel ja täiustamisel. See lähenemine võimaldab paremini vastata klientide vajadustele, suurendada õppijate kaasatust ning toetada koostööd, loovust ja innovatsiooni hariduses
Kohandamine ja standardiseerimine (<i>Customization and Standardization</i>)	Tasakaalu otsimine kohandamise ja standardiseerimise vahel, mis võib hõlmata õppemeetodite individuaalset kohandamist, säilitades samal ajal kvaliteeti ja standardid.
Erinevad raamistikud (<i>Multiagent Frameworks</i>)	Erinevate raamistike kasutamine, mis rõhutavad erinevate osapoolte koostööd hariduses. Õpetajate, administraatorite, vanemate ja õpilaste kaasamine innovatsiooniprotsessi võimaldab uusi ideid ja parimaid praktikaid tõhusamalt ellu viia.
Innovatiivsed õpikogukonnad (<i>Innovative Learning Communities</i>)	Innovaatiliste õpikogukondade teke, kus õpetajad, õpilased ja teised osalejad koos töötavad uute õpetamis- ja õppimisviiside väljatöötamise ning rakendamisega. See koostöökeskkond innustab loovust, eksperimenteerimist ning hariduse pidevat täiustamist.
Ühendamine (<i>Combining</i>)	Teaduslikel tõenditel põhinevate teadmiste ja praktiliste probleemide ühendamine, kus kombineeritakse sobivaid ideid teadmiste jagamiseks koostöise õppe ja võrgustikulise õppe jaoks.

Allikas: Rubalcaba, 2022; Goodyear, 2005

Teenuseinnovatsiooni kontseptsioonide rakendamine hariduses võib viia enam õpilaskesksete lähenemiseni, suurenenud kaasatuseni ja motivatsioonini õppijate seas ning seeläbi paremate haridustulemusteni (Rubalcaba, 2022; Sultan & Qaed, 2020). Haridusuuendused võivad parandada oluliselt õpitulemusi ja hariduse kvaliteeti, kui kohandada loodud süsteeme ja õpetamise meetodeid ning toetuda uutele suundumustele (OECD Publishing, 2016). Teenusekeskse suhtumise omaks võtmine võimaldab haridusasutustel kohaneda muutuvate vajadustega, parandades läbi innovatsiooni

hariduse kvaliteeti. (Rubalcaba, 2022) Seeläbi areneb haridusteenuste pakkumine ning haridussektor peab tegema muudatusi, mis võimaldavad haridusel paremini vastata ühiskonna muutuvatele vajadustele (OECD Publishing, 2016).

Haridussüsteemi innovatsiooniks otsitakse erinevaid võimalusi ning ühe teemana on päevakorda tõusnud hariduse ja haridusteenuse arendamine läbi koosloome (*co-creation*) protsessi (Haridus - ja Noorteamet *et al.*, s.a.). See tähendab osalejate, sealhulgas õppijate, õpetajate ja teiste huvirühmade aktiivset kaasamist teenuste kavandamisse, arendamisse ning täiustamisse (Carvalho *et al.*, 2018).

Koosloome on protsess, kus inimesed või organisatsioonid töötavad koos, et luua midagi uut või lahendada probleeme. See hõlmab ideede vahetamist, koostööd ja vastastikust panustamist ülesandega saavutada ühine eesmärk või tulemus. (Honingh *et al.*, 2018; Ind *et al.*, 2013) Koosloome rõhutab osaluslikkust, võrdsust ja avatust erinevate osapoolte vahel. Koosloome protsessi üks oluline osa on kaasamine. See annab võimaluse erinevatel osapooltel aktiivselt osaleda ideede genereerimises, otsuste tegemises ja lahenduste loomises.

Hariduses on koosloome eesmärk kiirendada innovatsiooni protsessi (Haridus - ja Noorteamet *et al.*, s.a.). Haridusteenuse disain, mis on loodud koosloomes, soodustab kvaliteetsemate haridusteenuste arendamist ja paremat mõistmist, samuti vanemate toetust õppimisprotsessidele, aidates kaasa õpilaste parematele tulemustele ja kogemustele. (Carvalho *et al.*, 2018) Haridusinnovatsiooni kiirendamine läbi koosloome ja paremate haridusteenuste tagamine on saanud haridussüsteemi kaheks tähtsamaks eesmärgiks.

Koosloome meetodid pakuvad raamistikku koostööprotsessi läbiviimiseks. Õige meetodi valik eeldab põhjalikku läbimõtlemist nii eesmärkide kui ka vahendite osas. (Riigi kantselei, s.a.) Haridusinnovatsioonis on oluline koosloome osa (vanemate ja kogukonna) kaasamine. See võimaldab erinevatel huvirühmadel anda oma panus ning tunnetada end kaasatuna ja olulisena protsessides, mis aitavad tagada mitmekesisuse, avatuse ja vastastikuse mõistmise, mis omakorda võib viia paremate tulemusteni ja loovamate lahendusteni. (Ind *et al.*, 2013) Tabelis 2 on välja toodud erinevad lähenemisviisid vanemate tõhusamaks kaasamiseks.

Tabel 2. Läheneviisiid vanemate ja perede kaasamiseks haridussüsteemis

Läheneviis	Lühiselgitus
Kommunikatsioon ja koostöö	Avatud suhtluskanalid koolide ja perede vahel aitavad hoida vanemaid kursis ning võimaldavad neil osaleda oma lapse haridusteekonnas.
Vanemate haridusprogrammid	Töötoad ja koolitused aitavad vanematel paremini mõista hariduslikke praktikaid ja lapse arengut, ning õpetavad neile, kuidas toetada õppimist kodus.
Vanemate osalus otsustusprotsessides	Vanemate kaasamine otsustusprotsessidesse aitab koolil kujundada poliitika ja programme, mis toetavad kõiki õpilasi.
Perekaasamise üritused	Erinevad üritused nagu pereõhtud ja töötoad aitavad kaasata vanemaid nende lapse hariduskogemustesse ja luua kogukonnatunnet.
Kodu-kooli partnerlus	Tugevad partnerlussuhted koolide ja perede vahel aitavad tugevdada õppimist nii klassiruumis kui ka väljaspool seda.
Vanemate võimendamiseprogrammid	Pakkudes vanematele ressursse ja tööriistu, saavad nad paremini seista oma laste hariduslike vajaduste eest.
Tehnoloogia integreerimine	Tehnoloogia abil saab hõlbustada vanemate ja kooli vahelist suhtlust ning hoida neid kursis õpilaste edusammudega.
Kultuuriline tundlikkus	Oluline on tunnustada ja austada perede mitmekesisid kultuuritaustu ning luua kaasavaid keskkondi.
Koostöö kogukonnaga	Koostöö organisatsioonidega võimaldab pakkuda peredele täiendavaid ressursse ja tuge
Süsteemne tagasiside kogumine	Pidev tagasiside vanematelt aitab kohandada algatusi vastavalt perede vajadustele ja eelistustele.

Allikas: Barron, 2018; Caspe *et al.*, 2019

Oluline on kavandada kaasamise protsessi terviklikult (Riigi kantselei, s.a.), kus jätkusuutlikke lahendusi saab näiteks luua teenuse disaini ning disainimõtlemise protsesside abil (Sultan *et al.*, 2020). Tähtis on, et kõigil osalistel oleks selge arusaam, miks mingis etapis kasutatakse konkreetset läheneviisi. Teenuste arendamise protsessid võivad olla mõistetavad kui äriprotsessid, mille eesmärgiks on kliendile väärtuse loomine läbi omavahel seotud sündmuste, tegevuste ja otsuste. Äriprotsesside juhtimise teooria aitab organisatsioonidel toimida efektiivselt, toetudes pidevale protsesside uurimisele, rakendamisele, analüüsile ja kohandamisele. (Dumas *et al.*, 2013) Ühtlasi tuleb arvestada, et koostöö ja partnerluse edendamiseks on vaja varasemast põhjalikumast osalust.

Põhinedes eelnevatel allikatel saab väita, et haridusteenustel on oluline osa haridussüsteemis, sealhulgas haridusprogrammide arendamisel ja hindamisel, õppeprotsessi täiustamisel ning innovatsiooni edendamisel. Haridusteenuse kvaliteet ja

mõju sõltuvad suuresti kliendikogemusest, mis hõlmab nii laste kui ka lastevanemate osalemist ja rahulolu haridusasutuse teenusega. Haridusteenuste tervikliku koosloomelise protsessi kavandamine vanemate ja kogukonna kaasamisega võib viia paremate tulemusteni hariduses.

1.2. Lastevanemate kaasamist mõjutavad tegurid haridusteenuste pakkumisel

Koosloome haridusprotsessis on kasulik nii õpilastele, vanematele kui õpetajatele. See toetab õpilaste ja vanemate kaasatust ja loob tugevamaid sidemeid suhtluses, pakkudes õpetajatele väärtuslikku tagasisidet ja võimalust oma õpetamismeetodeid täiustada vastavalt õpilaste vajadustele (Matti *et al.*, 2022; Ind *et al.*, 2013). Ühtlasi aitab koosloome haridusprotsessis hoida osapooli kursis haridussuundumuste ja praktikatega. (Matti *et al.*, 2022) Läbi koosloome on võimalik areneda nii õpilasel, vanemal kui ka õpetajal endal. Koosloomel on olulised kolm komponenti: kaasamine, koostöö ja delegeerimine.

Kui haridusteenuse pakkumisel teevad kool, kodu ja kogukond (*community*) koostööd, on suurem tõenäosus, et laps kasvab tubliks ühiskonnaliikmeks ja saab hea koolihariduse ning astub kõrgkooli. (Kaminski, 2011; Kelty *et al.*, 2020a) Inimesed on läbi aegade elanud kogukondades, moodustades tiheda ja vastastikuse toetusega keskkonna. Kogukonda mõistetakse erinevalt lähtuvalt kontekstist. Kogukond on indiviidide rühm (nt perekond, suguselts jne), kellel on ühised vaated ning kes omavad vastastikuseid suhteid ja vastutust oma liikmete ees (Link *et al.*, 2012; MacQueen *et al.*, 2001). Wilken jt (2015) defineerivad kogukonda kui naabruskonnas elavat inimeste gruppi, kes tunnevad üksteist, jagavad ühiseid väärtusi ning tegutsevad koos. Ühiselt luuakse tulevikku, kasvatakse lapsi ning mõjutatakse noore arengut. Seda olukorda iseloomustab ingliskeelne ütlus „*it takes a village to raise a child*“ – lapse üleskasvatamiseks läheb vaja kogu küla (Haridus- ja Teadusministeerium, 2017). Käesolevas töös käsitleb autor kogukonnana enamasti lastevanemate huvigrupi. Haridusvaldkonnas keskendutakse kogukonna kaasamisele nii indiviidi (lapsevanem) kui ka kooli tasandil.

Uuringud kinnitavad perekondliku kaasatuse olulisust õpilaste saavutuste parandamisel ning lisaks viitavad tõendid ka kogukondade olulisele panusele haridusprotsessis.

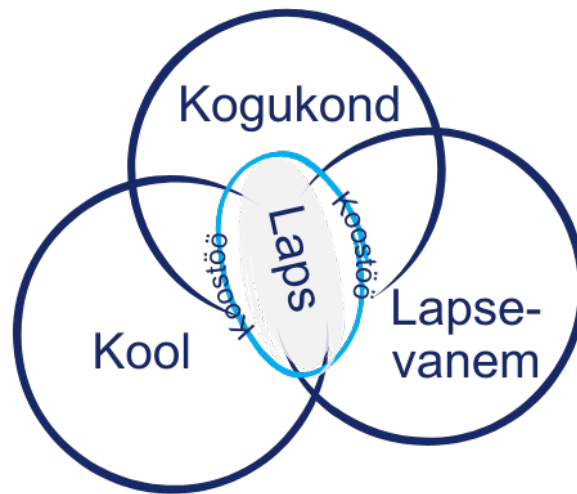
(Kaminski, 2011; Kelty *et al.*, 2020a) Lapse, kodu, kooli kui ka eakaaslaste ja naabruskonna vaheline koostöö loovad võrgustiku, mis mõjutab lapse akadeemilisi tulemusi. (Brookie, 2021) Perez (2023) on välja toonud, et kooli eesmärgiks on lisaks hea hariduse pakkumisele ka hea iseloomuga hea kodaniku kasvatamine. Kuna vanemad mängivad olulist rolli oma lapse õppimise arendamisel, on ka regulaarne perekonna ja kooli vaheline partnerlus väga oluline. (Brookie, 2021; Kelty *et al.*, 2020b)

Kõik noored ei püsi kohustusliku aja haridussüsteemis. Statistikaameti info kohaselt oli 2022. aastal 10,5% 15–26 aastastest Eesti noortest mitteõppivad ja -töötavad (Statistikaamet, 2022). On leitud, et õpitulemused sõltuvad tihti sotsiaal-majanduslikust ja kultuurilisest taustast ning uuringud näitavad, et õpilaste heaolu ja kuuluvustunne koolis järjest enam kahanevad. Õpilaste haridusmaastikul püsimisel on oluline teadvustada ka väljaspool kooliruumi omandatud teadmisi. Olulist rolli mängivad huviringid, kultruuri- ja mäluasutuste külastused jne. Kõik õpitu peab olema teadvustatud, siis see toetab noore valmisolekut ja võimet konkureerida tööturul ning teha hilisemaid olulisi otsuseid. (ICF *et al.*, 2022) Lisaks koolijuhtimise kvaliteedi tagamisele ja õpikeskkonna muutmisele, soovitatakse kaasata haridusse enam lastevanemaid ning teha nendega tõhusamat koostööd. (European Commission, s.a.) Läbi vanemate kaasamise toetatakse ka ühiskondlikku sidusust ning noore püsimajäämist kodukohta.

Lapsevanema osalus/kaasatus (*parent involvement*) näitab kuivõrd vanem osaleb oma lapse koolitamisel, kooliga seotud tegevustes või lapse elus üldse. Mõned koolid soodustavad lapsevanema osalust läbi ürituste või vabatahtliku tegevuse, kuid mõnel juhul jäetakse lapse haridusteel osalemise määr ja viis vanema enda otsustada (Lukk *et al.*, 2016).

Vanemate kaasamise uuringus ilmneb kasuliku mudelina Epsteinini (2011) mõjusfääride kattumise teooria. See teooria ühendab hariduslikud, sotsioloogilised ja psühholoogilised perspektiivid, et luua ja säilitada koolide ning perede edukat partnerlust. Teooria kohaselt tuuakse lapse arengus esile neli olulist osapoolt.: laps koostöös perekonna, kooli ja kogukonnaga. Rõhutatakse suhtlemise olulisust õpetajate, perede, õpilaste ja kogukonna vahel ning võimaldab erinevate mõjusfääride ühendamist, soodustades seeläbi koostööd ja kasu teket osapooltele. (Brookie, 2021; Epstein *et al.*, n.d.) Seda mudelit aluseks võttes tekib tugevam partnerlus kooli ja pere vahel. Illustreerimaks lapse, lastevanemate, kooli

ja kogukonna koostöö ühisosa ja lähtudes Epsteinini mõjusfääri kattumise teooriast koostas autor joonise 1.

Joonis 1. Koostöö ühisosa: laps, lapsevanem ja kool. Loodud allikate Epstein, 2011; Brookie, 2021; Epstein *et al.*, n.d.; Kaminski, 2011põhjal, autori täiendustega

Võtmetähtsus laste võrdsete õppimisvõimaluste tagamisel lasub peredel. Pere toetus aitab kaasa kvaliteetsele koolisisesele kui ka koolivälisele õppele. Õpetajate ja kogukondade ülesanne on toetada ühtset mõistmist ja mõelda koos peredega nende kaasamise võimalustele. Parim õppimine toimub siis, kui seda toetab lapse jaoks tema pere ning eduka inimese taga seisab tugeva pere kõrval tihtipeale ka kogukond. (Davies *et al.*, 2013a) Eelise saavad õpilased, kes kogevad vanemate kaasatust kogu oma haridustee jooksul (Sheridan *et al.*, 2019). Ühtlasi on kaasatus seotud perekonna ja kogukonnaga, kes vajab toimimiseks edukaid, endaga hästi toimetulevaid inimesi. Teadlased on kinnitanud, et lisaks perekonnale on kogukonnal oluline roll noorte arengusse panustamisel ning nende toetamisel. (Davies *et al.*, 2013a; Bunijevac, 2017; Lara *et al.*, 2019; Topor *et al.*, 2010) Kooli-kodu koostöös positiivse koolikliima loomine eeldab koostööd kõigi sidusrühmade vahel. See aitab õpilastel tunda end turvaliselt, toetatuna ja väärtustatuna ning soodustab nende arengut kooli ajal ja edaspidi täiskasvanuna. (DeMolen, 2023)

Hariduse ja kooli kontekstis on tegu võrgustiku kogukondadega (*network societies*), kus inimestevahelised suhted on ajutisemad ja lähtuvad võetud ülesannetest (seotud nt töö, hobi või haridusega). Võrgustike kogukondade väärtused on ebamäärasemad ning suhtlus toimib vastastikuse toe najal. (Wilken *et al.*, 2015) Koolis moodustavad peamise

võrgustiku kogukonna lastevanemate huvigrupp, kuid perioodiliselt panustavad kooli tegevusse ka teised võrgustikud, sealhulgas vilistlased ja erinevad organisatsioonid. Panustajateks on need, kelle tegevusel on ühiskonnale sotsiaalne mõju ja kes soovivad tugevdada end ümbritsevat.

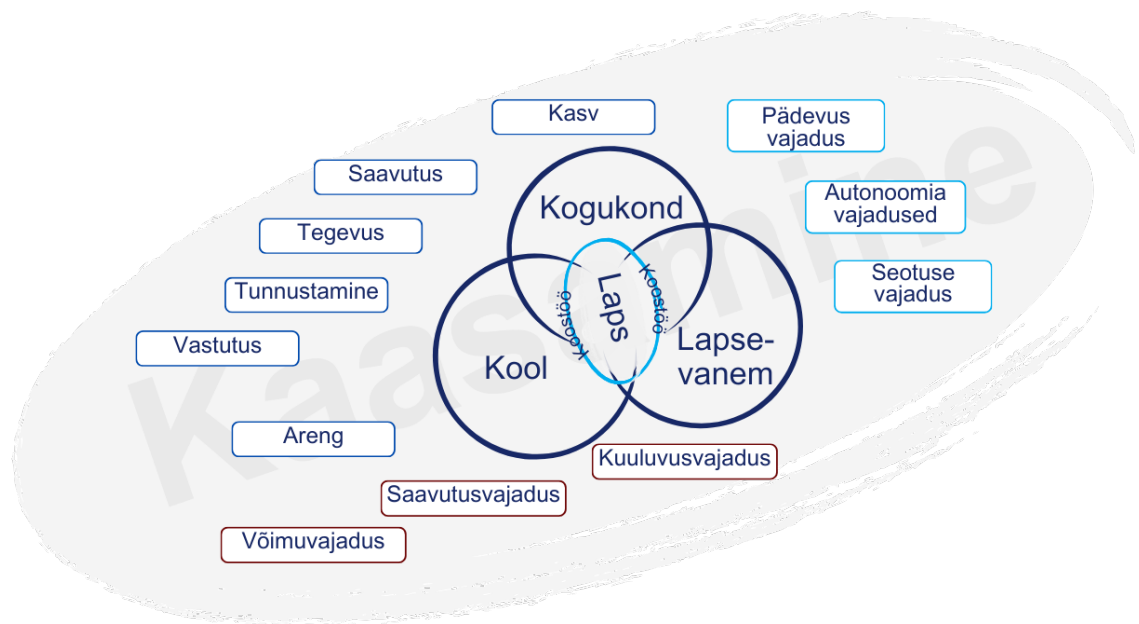
Kooli peetakse eraldiseisvaks üksuseks ja seetõttu toimub kaasamine enamasti automaatselt, selleks võib pidada näiteks hoone hooldamist, vanemate poolt transpordi pakkumist või lähedalasuvate asutuste (ujula, spordihoone, kultuurimaja jne) kasutamist jne (Hallik, 2016). Tihtipeale ei teadvustata seda erinevate kogukonna liikmete kaasamisena. Uuringud kinnitavad, et tegevused, mis soodustavad erineva taustaga inimeste vahelist suhtlust või kaasatust, suurendavad ühiskonnas usaldust ja mõistmist (Davies *et al.*, 2013b). Osaledes aktiivselt ühiskonnategevustes luuakse tugevam ja turvalisem kogukond, kellele toetuda.

Kaasatud olemise ning osalemise kogukonnas määravad inimese vajadused, nagu sisemine sund, hoiakud ja huvid. Solomon (1992; 2016) on selle sõnastanud kaasatuse- ehk osalusmäärana, mis käsitleb motivatsiooni tegeleda informatsiooniga ja mõjutada tunnetusprotsesse. Kaasatus võib olla väärtuspõhine, tulemuspõhine (soov saavutada tulemusi) ja muljepõhine (oluline oluliste inimeste arvamus). (Tooman *et al.*, 2023) Seega saab väita, et kaasatuse määr on seotud motivatsiooni ja vajadustega.

Inimese tegevuse aluseks motivatsioon, sellest sõltub tema edu ja saavutused. Inimese (ümber)kujunemisel on oluline roll mitmesugustel motiividel, mis käivitavad ja suunavad tema käitumist. Motivatsioon, olles sisemine jõud või energia, mõjutab oluliselt seda, kuidas inimene tegutseb ja miks ta teatud viisil käitub. Motivatsioon tugineb vajadustele ja toimib tõhusalt, eriti kui inimene usub, et tema tegevus võib midagi olulist muuta või soovitud tulemusi saavutada. (Pardee, 1990) Herzbergi motivatsiooniteooria toob esile mitmeid elemente, mis motiveerivad inimest, nagu näiteks saavutus, tunnustus, tegevuse iseärasus, vastutus, areng ja kasv. (Akdemir, 2020; Robbins *et al.*, 2017). Motivatsiooni loob ka eneseteadlikult tegutsemine ehk enesemääratlus, mis võib soodustada või takistada sisemist motivatsiooni, enese reguleerimist ja heaolu. Enesemääratlusteooria lähtub kolmest kaasasündinud psühholoogilisest vajadusest: pädevus, autonoomia ja seotus. (Ryan *et al.*, 2000)

McClellandi motivatsiooniteooria toob esile ka kolm peamist inimeste vajaduste kategooriat - saavutus, kuuluvus ja võimu vajadus - mida ta peab õpitud käitumise tagajärjeks. (Pardee, 1990) Need vajadused kujunevad läbi keskkonnas toimetuleku ja õppimise ning korduvad käitumismustrid on sageli seotud nende rahuldamisega. Iga teooria pakub unikaalset perspektiivi inimeste motiveerimisele ning nende rakendamine organisatsioonides võib sõltuda kontekstist ja konkreetsetest olukordadest. Inimese motiveeritus ja käitumine on kompleksne nähtus, mida mõjutavad mitmed sisemised ja välimised tegurid ning nende vajaduste ja motiivide mõistmine on oluline nii individuaalse kui ka organisatsioonilise arengu kontekstis.

Vanemate kaasamine koolis on oluline ja seal mängivad olulist rolli erinevad motivatsioonifaktorid, mis mõjutavad nende suhtumist, käitumist ja osalust hariduses. Nende vajaduste rahuldamine ja mõistmine kujundavad vanemate motiveeritust ja käitumist koolis ning on oluline tegur nende kaasamisel kooli tegevustesse ja otsustusprotsessidesse. Joonisel 2 on välja toodud kaasamist mõjutavad märksõnad eelnevalt kirjeldatud kolmest teooriast.

Joonis 2. Kaasamist mõjutavad tegurid. Joonis autori koostatud, tuginedes motivatsiooni- ja ensemääratlusteooriatele, allikad: Akdemir, 2020; Haksever *et al.*, 2013; Pardee, 1990; Ryan *et al.*, 2000

Vajaduste ja motivatsiooni teooriatele tuginedes võib öelda, et kui inimese põhivajadused on rahuldatud, siis tunneb ta rahulolu ja püüab järgmise tasandi eesmärkide poole liikuda.

Kui need vajadused jäävad rahuldamata, võivad hoiakud muutuda negatiivseks ja tekkida rahulolematust. (Pardee, 1990) Kui hariduseluga seotud erinevad osapooled ei võta positiivseid ja ennetavaid samme negatiivsete olukordade lahendamiseks ning positiivse partnerlussuhte loomiseks, tekivad negatiivsed hoiakud, mis mõjutavad kooli, pere ja kogukonna toimimist. (DeMolen, 2023; Pardee, 1990)

Noore arengus mängivad olulist rolli isikud, kes mõjutavad noorte mõtteid, tundeid ja otsuseid. See mõju võib olla nii positiivne kui ka negatiivne. Positiivse mõju korral suunatakse noort õiges suunas. Kui inimeste suhtlemine, mõtlemine ja käitumine on suunatud, võivad nad eirata omaenda tajusid ja lasta end teiste mõjutustel kujundada. Mõjud võivad olla väga pikaajalised ning neist tagasipöördumine võib olla keeruline. (Thaler *et al.*, 2008) Vanematel on oluline roll jälgida, kes on noorele lähedal olevad mõjutajad ja millist mõju nad avaldavad.

Et ühiskondlikud mõjud toetaksid tugeva akadeemilise hariduse saamist soovitab Epstein koole siduda perega (Epstein *et al.*, n.d.). Ta on rõhutanud, et koolijuhid peavad tagama koostöövõimalused kõigile vanemate huvigruppidele, mitte ainult neile, kellele on juurdepääs kas majanduslikult, ajaressursilt või muul moel lihtne. (Brookie, 2021) Epsteinini tõdemus on, tugevama hariduse saamiseks ja edukama kogukonna loomiseks peab kaasatus haarama kõiki osapooli.

Kooli mõistes on kogukonna üheks alustalaks vanemad ning nende kaasamist kooliellu nähakse mitmetasandiliselt. See võib olla kas kodune laste juhendamine kodutöodes või siis osalemine kooli tegevustes koolis ja kogukonnas. (Deslandes, 2019; Kelty *et al.*, 2020b) Vanemate kaasamine kooliellu võib õpilastele kaasa tuua positiivsema ja toetavama õpikeskkonna ning parandada õpetajate ja õpilaste suhet. Lastevanemate suhtumise ja kooliga koostöö parandamisel tõuseb kooli maine ning sellest tulenevalt ka õpetajaametite staatus. (Hoover-Dempsey & Sandler, 1995; Kelty *et al.*, 2020b)

Kooli ja kodu koostöö mõjutab õpilaste arengut ja õppimist positiivselt. Vanemate kaasamine parandab õpilaste saavutusi ning loob soodsama õpikeskkonna. Kogukond tervikuna toetab õpilaste edukat haridusteed. Vanemate kaasamise mõistmiseks ja analüüsimiseks hariduses on välja töötatud erinevaid mudeleid, millest kolm on teadusallikates sagedasemalt kasutatavat (vt tabel 3).

Tabel 3. Vanemate haridusse kaasamise mudelid

Allikas	Mudel	Määratlus
Hoover-Dempsey ja Sandler, 1995; Torrez-Graham, 2020	Hoover-Dempsey ja Sandleri mudel	Mudel aitab mõista, kuidas erinevad tegurid mõjutavad vanemate osalust ning kuidas neid motiveerijaid saab kasutada vanemate kaasamise suurendamiseks koolides. Raamistik võimaldab analüüsida vanemate käitumist haridusprotsessis ja arendada tõhusaid kaasamisstrateegiaid koolikeskkonnas..
Blendinger, 1993; Calvin, 2017	Blendingeri mudel	Mudeli kohaselt on õpilaste saavutused, suhtumine ja käitumine positiivselt mõjutatud, kui vanemad osalevad oma laste hariduses. Mida rohkem vanemad on kaasatud, seda edukamad on õpilased nii alg- kui ka keskkooli tasandil.
Epstein 2011; Brookie, 2021	Epsteini mudel	Mudel lähtub järgnevatest vanemate kaasamise viisidest: lapsevanemlus, suhtlemine, vabatahtlik tegevus, õppimine kodus, otsustamine, koostöö kogukonnaga.

Allikas: autori koostatud tabelis toodud allikate põhjal

Kolm vanemate kaasamise mudelit hariduses on Hoover-Dempsey ja Sandleri (1995), Blendingeri (1993) ning Epsteini (2011) mudel, mis pakuvad erinevaid perspektiive ja raamistikke vanemate osaluse mõistmiseks. Kuigi kirjeldatud kolme mudeli lähtekohad on veidi erinevad, käsitlevad need vanemate osalust haridusprotsessis ning rõhutavad vanemate aktiivse kaasamise positiivset mõju õpilaste saavutustele ja käitumisele koolis. Need mudelid rõhutavad ka vanemate aktiivse kaasamise mõju õpilaste edukusele ning toovad esile erinevad viisid, kuidas vanemad saavad haridusprotsessis osaleda, olgu see siis kodus, koolis või kogukonnas.

Hoover-Dempsey ja Sandleri vanemate kaasamise mudel selgitab vanemate osaluse protsessis hariduses vanemate vaatenurgast. (Tekin, 2011) Mudel soovitab, et vanemate kaasamise algatus tuleks vanematelt (Sheldon *et al.*, 2019). Lastevanemate eeskujude ja osalus lapse koolielus aitab parandada laste arvamust ja suhtumist kooli (Hoover-Dempsey *et al.*, 1995). Mudel tugineb psühholoogilistele ja haridusalastele uuringutele ning on teaduslikult testitud. Lisaks konkreetsete kaasamise tüüpide selgitamisele kirjeldab see mudel, miks vanemad otsustavad olla kaasatud, kuidas nad valivad kaasamise vorme ning milline mõju sellel on. (Torrez-Graham, 2020)

Hoover-Dempsey ja Sandleri vanemate kaasamise mudelis on kolm peamist kaasamise tüüpi, mis selgitavad vanemate käitumist:

- Psühholoogilised motiveerijad (*Psychological Motivators*) hõlmavad vanemate arusaama oma rollist laste hariduse toetamisel ja eneseefektiivsuse tajumist, mis mõjutavad nende osalust haridusprotsessis.
- Kontekstipõhised motiveerijad (*Contextual Motivators*) hõlmavad kooli ja õpetajate poolt antud kutseid vanemate kaasamiseks ning õpilase osalusel on oluline roll vanemate kaasatusel.
- Elukonteksti tegurid (*Life Context Variables*), nagu vanemate aeg, ressursid, oskused ja teadmised, mõjutavad nende võimet osaleda haridusprotsessis ja toetada oma lapsi õppimisel.

Need erinevad tüübid aitavad mõista, kuidas erinevad tegurid mõjutavad vanemate osalust haridusprotsessis ning kuidas neid motiveerijaid saab kasutada vanemate kaasamise suurendamiseks koolides.

Vanemad on kaastatud oma laste haridusse sageli kolmel põhjusel (Hoover-Dempsey et.al, 1995; Sheldon *et al.*, 2019; Tekin, 2011; Torrez-Graham, 2020):

- nad kujundavad endale arusaama, millised peaksid olema vanema tegevused ja käitumine lapse hariduse toetamisel,
- usuvad oma võimesse aidata lastel koolis edu saavutada,
- tajuvad vajadust olla kaasatud või peavad oluliseks kooli/lapse poolset koostöö kutset.

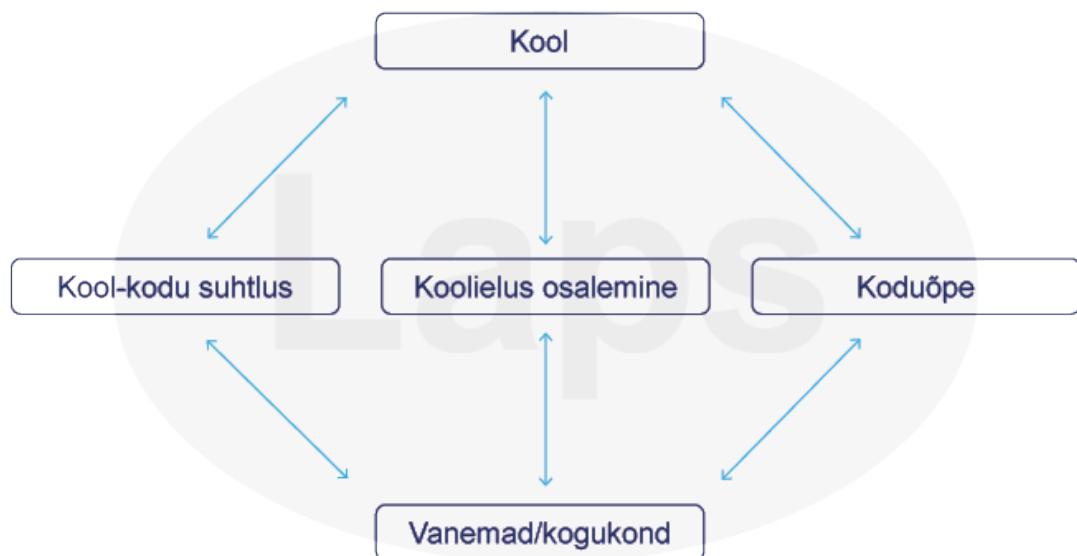
Tabelis 3 välja toodud Blendingeri (1993a) mudeli järgi ei tähenda vanemate kaasamine ainult traditsioonilist viisi, nagu kohvikute korraldamine, kooliüritustel osalemine jne, vaid vajalikku kooli-kodu koostööd, mis aitab kaasa õpilaste akadeemiliste saavutuste paranemisele. Eduka kooli-kodu koostöö saavutamiseks on vaja põhjalikku vanemate kaasamise planeerimist, mis võtab arvesse kaasatud perede mitmekesiseid vajadusi. Haridustöötajate praktilised soovitusel kooli-kodu koostöö soodustamiseks võimaldavad strateegiate ja tegevuste kategoriseerimist, vähendades killustumist.

Blendingeri (1993) teooria peamised vanemate kaasamise viisid on:

1. Kooli-kodu suhtlus: vanemate teavitamine õpilaste õppest, kooli programmist ja koduse õppe tähtsusest vanemate-õpetajate koosolekute, kirjade ja märkuste ning erinevate tunnustusmeetmete nagu positiivsed sõnumid ja erilised kaardid kaudu.

2. Kodus õppimine: vanemate toetamine laste õppimisel kodus planeeritud lugemis- ja matemaatikaprogrammide, informatiivsete materjalide, koduste õppekalendrite ja töötubade kaudu.
3. Koolis osalemine: vanemate kaasamine kooli tegevustesse ja sündmustesse, sh nõuandekomiteedes osalemine, kooli külastuspäevad, ühised koosolekud, erisündmused ning abistamine klassiruumides ja raamatukogus.

Joonisel 3 on visualiseeritud kolm Blendingeri mainitud kategooriat, mis on omavahel seotud, samas vastastikku üksteist mitte välistavad ning nende plaanipärane ja süstemaatiline rakendamine soodustab positiivset kooli-kodu koostööd ja moodustavad tervikliku vanemate kaasamise aluse.

Joonis 3. Vanemate kaasamine Blendingeri teoorias. Allikas: Blendinger, 1993a, autori täiendustega

Tabelis 3 toodud Epsteini mõjusfääride kattumise teooria selgitab, kuidas koolid ja pered saavad edukalt koostööd teha, ühendades erinevaid vaatenurki ja loomaks ühiseid protseduure, et saavutada ühised eesmärgid. See rõhutab õpilaste, koolide, vanemate ja kogukonna olulisust koostöös hariduse parandamisel. (Brookie, 2021)

Epsteini teoreetiline mudel põhineb ideel, et vastutuse jagunemine ja kattumine sõltuvad konkreetsest kaasamise tüübist (Gitonga, 2023). Vanemate osaluse uurimisel nende laste hariduses jõuti kolme peamise järelduseni:

1. Vanemate osalus kipub aastate jooksul vähenema, kuid koolid saavad teadlike jõupingutustega seda pidurdada;
2. Jõukad vanemad on tavaliselt rohkem kooliga seotud kui majanduslikult raskustes vanemad, kuid koolid saavad suhete loomisega võrdsustada kõigi vanemate osaluse;
3. Üksikvanemad, töötavad vanemad, isad ja kaugel elavad vanemad on tavaliselt vähem kooliga seotud, kuid koolid saavad korraldada võimalusi, mis arvestavad nende vanemate eripärasid.

Epsteini mudelis on esitatud mõjusfääride kattumise teooriaga kuus vanemate koostöö tüüpi, mida saab rakendada igal ajahetkel ja mida koolijuhid peaksid arvesse võtma vanemate kaasamisel (vt tabel 4).

Tabel 4. Epsteini mudeli koostöö tüübid vanemate kaasamiseks

Koostöö tüüp vanemate kaasamisel	Selgitus
Vanemlus	Õpetajate poolne vanemate abistamine õpilase õppimist toetava kodukeskkonna loomisel; vanemlikud oskused vanem-lapse suhtluses igas vanuses; teave, mis aitab koolidel last tundma õppida.
Suhtlemine	Kahepoolse (kooli-kodu/kodu-kooli) suhtluse loomine vanemate ja õpetajate vahel.
Vabatahtlik töö koolis	vabatahtlike lastevanemate värbamine koolide algatuste toetamiseks; abi klassiruumides/sündmustel (kasvõi kui publik).
Kodus õppimine	Igale haridustasemele õppematerjalide olemasolu kodus õppimiseks, et toetada koolis õppimist.
Otsustamine	Vanemate kaasamine kooli otsuste tegemisse (kooli hoolekogu, klassi koosolekud jne).
Koostöö kogukonnaga	Vastastikku üksteise toetamine kogukond-kool-pere.

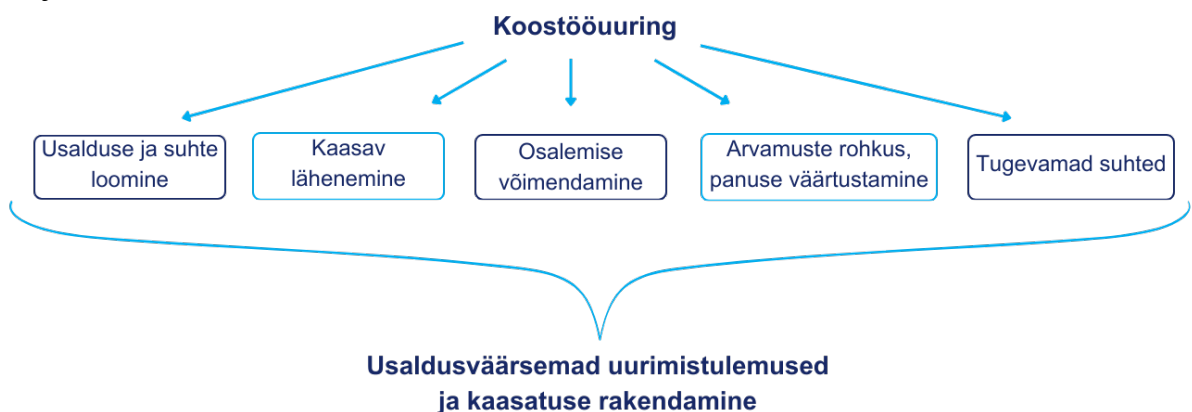
Allikad: Epstein, 2011;Brookie, 2021; Desforges *et al.*, 2003

Kokkuvõttes aitavad need mudelid kujundada terviklikku arusaama vanemate kaasamisest hariduses ning toetavad positiivse ja tõhusa koostöö loomist koolide, vanemate ja kogukonna vahel.

Lisaks koostööle vanemate ja kooli vahel on Perez (2023) välja toodud koostöö kooli ja kogukonna vahel. Selle eelistanena on välja toodud õpilaste võimalus kasutada enam klassiruumis õpitud, rakendades seda erinevates kasulikes projektides. Õppides koos kogukonnaga, saavad õpilased võimaluse luua tugevamaid kontakte ja võrgustikke, mida

hiljem noore tuleviku tarbeks tööle rakendada. Olulise eelisena on Perez (2023) välja toonud, et mida tugevam on kooli ja kogukonna seos, seda paremini käivad lapsed koolis ja saavad paremaid tulemusi. Tugev kooli ja kogukonna koostöö võimaldab õpilastel rakendada õpitut praktilistes projektides ning saavutada paremaid haridustulemusi, tugevdades samal ajal ka nende kontaktivõrgustikku.

Kogukonna ja kooli vahelise koostöö uurimisel on tõhus kaasata ka kogukonda ennast kogu protsessi vältel. Selleks on hea kasutada koostööpõhist uurimismeetodit (*collaborative research*), mis keskendub osalejate vajadustele ja valmisolekule ja kus uurimistööd tehakse koostöös erinevate osapooltega, sealhulgas osalejate ja huvirühmadega. (Nowland *et al.*, 2022) Koostööuuringud hõlmavad teadlaste, organisatsioonide ja huvigruppide (nt vanemate, kogukondade jne) koordineerimist ning ideede ja ressursside jagamist, mis võivad viia parema arusaamiseni ja uuenduslikumate tulemusteni. (Bansal *et al.*, 2019) Koostööuuring aitab kaasa usalduse ja suhete loomisele, mis on olulised mõtestatud kaasamise jaoks. See võimaldab erinevate vaatenurkade ja teadmiste integreerimist ning aitab tagada uurimistöö kvaliteedi ja rakendatavuse mitmekesisuse (Nowland *et al.*, 2022). Koostöö soodustab tõhusat suhtlust ja tugevamaid partnerlussuhteid ja loob võimalused avatud suhtluseks, et hakkaks kasutatama uuemaid koostöö võimalusi. (Bansal *et al.*, 2019) Mida omalt poolt koostööuuring pakub on näha joonisel 4.

Joonis 4: Koostööuuringu näitlikustatus. Allika: (Bansal *et al.*, 2019; da Assunção Moutinho *et al.*, 2024; Nowland *et al.*, 2022) Allikate põhjal autori koostatud joonis

Koostööuuringutes osalevad uurijad panustavad uute teadmiste loomisse, täiendavad uurimiskavasid ning edendavad arusaamist sellest, kuidas teadusuuringutel võib olla

praktiline väärtus, kui neid rakendatakse kasutatavate meetoditega. (da Assunção Moutinho *et al.*, 2024) Seega kasutades koostööpõhist meetodit, keskendutakse osalejate vajadustele, ressursside jagamisele ja partnerlussuhete tugevdamisele, võimaldades uute teadmiste loomist ja teadusuuringute praktilise väärtuse mõistmist.

Seega haridusteenuse pakkumisel on oluline keskenduda klientide vajadustele ja ootustele, olles teadlikud nii laste kui ka lastevanemate rollist teenuse tarbijatena. Klientide, olgu nad siis lapsed või lastevanemad, kogemused mõjutavad oluliselt nende suhteid haridusasutustega ning võivad kujuneda tarbimis- ja õppimiskogemusteks. Seega on oluline pakkuda teenuseid, mis vastavad nende ootustele ja loovad positiivse kliendikogemuse.

Autor leiab, et haridusteenuses vanemate kaasamise uurimiseks on kõige otstarbekam ühendada Hoover-Dempsey ja Sandleri ning Epsteini vanemate kaasamise mudelid, kuna need pakuvad erinevaid vaatenurki ning võimaldavad seeläbi saada laiemat arusaama vanemate kaasamise olulisusest ja mõjudest.

2. LASTEVANEMATE KAASAMINE HAAPSALU PÕHIKOO LIS

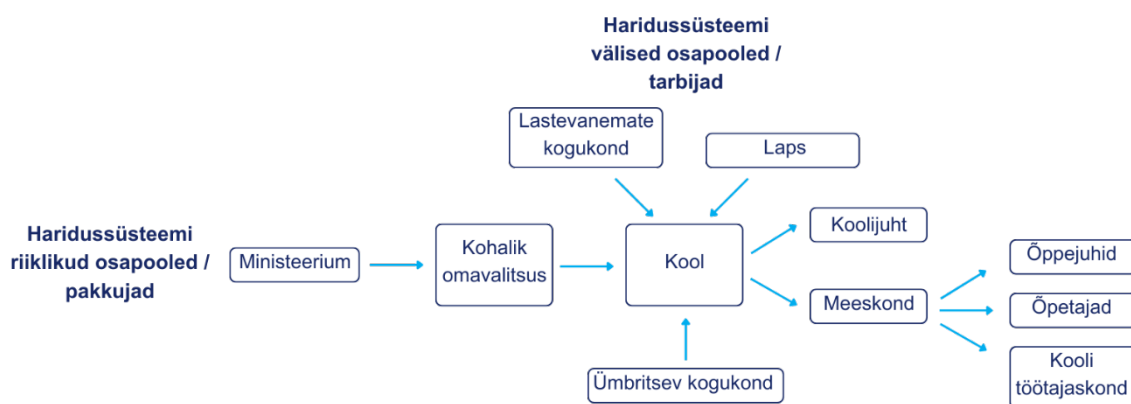
2.1. Lastevanemate kaasamise kontekst ja kogemus Haapsalu Põhikoolis ning uuringu meetodika

Hariduse tähtsus läbi ajaloo on olnud suur ning Eesti riigi tasandil pannakse järjest rohkem rõhku hariduse kättesaadavusele. Praegusel ajal, aastal 2024, on igal Eesti noorel koolikohustus kuni põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni. (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2023) Ühiskonnal on ootus, et noored jätkaksid peale põhikooli lõppu oma haridusteed gümnaasiumis või kutsekoolis.

Kuna riigi toimimiseks on vajalikud nii ettevõtlus kui ettevõtlikkus, siis Eesti elukestva õppe strateegia 2020 on tõstatanud vajaduse korraldada haridust vastavalt tööturu nõudmistele. (Kogu E. K., 2014) Seega lisaks erinevate elualade esindajatele õppekavade arendamises ja õppeprotsessi kujundamises, aitab haridusteenuse arengut soodustada vanemate kaasamine (Kogu E. K., 2014). Tõstmaks noorte toimetulekut ühiskonnas, nende aine- ja erialaseid pädevusi lisaks üldpädevustele, peavad noored püsima haridusmaastikul ja seda peavad toetama nende vanemad. Noort ümbritsev sotsiaalne keskkond mõjutab positiivselt majanduskasvu, suurendades tööhõivet, haridus- ja kutsealaseid saavutusi ning laste õppeedukust, mis omakorda soodustab intellektuaalset arengut. (Davies *et al.*, 2013b) Haridusteenuse pakkumisse kaasatud vanemad panustavad seeläbi enam oma laste ja kogukonna arengusse.

Hariduse andmist korraldab Eesti riigis seaduste alusel Haridus- ja Teadusministeerium (HTM, s.a.). Enamasti on andnud riik ülesandeks kohalikele omavalitsustele korraldada oma haldusala piires hariduse pakkumine (erandjuhtudeks on riigikoolid, kelle tegevuse eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium ise). Samadel alustel tegutseb ka Haapsalu

Põhikool. Joonisel 5 on kujutatud Eesti haridussüsteemi põhilised osapooled. Ära on toodud nii teenuse pakkujad kui ka tarbijad.

Joonis 5: Eesti haridussüsteemi osapoolte kaart/huvigruppide kaart. Allika (HTM, s.a.,) põhjal autori kujundatud

Piirkondade tasandil on koolipidajaks kohalik omavalitsus, kes valib koolijuhi ja kes omakorda moodustab meeskonna. Oluline on siinkohal rõhutada, et haridussektori korralduse ja juhtimise peamised printsiibid sätestab seadustega Eesti riik ning nende järgimine on oluline haridusasutuste toimimise tagamiseks.

Käesolevas magistritöös keskendutakse Haapsalu Põhikoolile, mis on Läänemaa suurim üldhariduskool. 2023/24. õppeaastal õpib Haapsalu Põhikoolis ca 680 õpilast ja töötab 80 õpetajat. Kokku on kool tööandjaks ca 100 inimesele. Koolis on 35 klassikomplekti, millest 10 on algklassid (1.–5. klass) ja kelle õppetöö toimub enamuse ajast klassiõpetajaga omaenda klassiruumis. Alates 6. klassist õpivad lapsed aineõpetaja käe all ja õppetöö toimub vastava aine klassiruumis. 7. klassist liitub Haapsalu Põhikooliga õpilasi Haapsalu Linna Algkoolist ja Uuemõisa Laseaed Algkoolist, mis tõstab õpilaste arvu alates kolmandast kooliastmest keskmiselt 160% võrra.

Haapsalu Põhikoolis toimub õppetöö põhikooli riikliku õppekava põhjal koostatud kooli õppekava alusel. Koolis õpetatakse lisaks põhikooli riikliku õppekava raames ette nähtud ainetele kodundust ning valikainena kolmandas kooliastmes usundiõpetust ja informaatikat. Uus kaasaegne koolimaja valmis 2020. aastal. Hoone projekteerimisel arvestati ka kaasaegse õpikäsitusega, seega on õppida võimalik kõikjal (lisaks klassiruumidele õpinurkades, aatriumites, õuealadel jne). Haapsalu Põhikooli

juhtimisstruktuuri kujundamisel on arvestatud kooli vajadusi ning siht on muuta kogu kooli tegevus eesmärgipärasemaks. (Haapsalu Põhikool, 2021)

Läbi aegade on Haapsalu Põhikooli tegemistesse kaasatud nii vanemaid kui ka ülejäänud kogukonda. Tänapäevane olukord kaasamisel on järgnev:

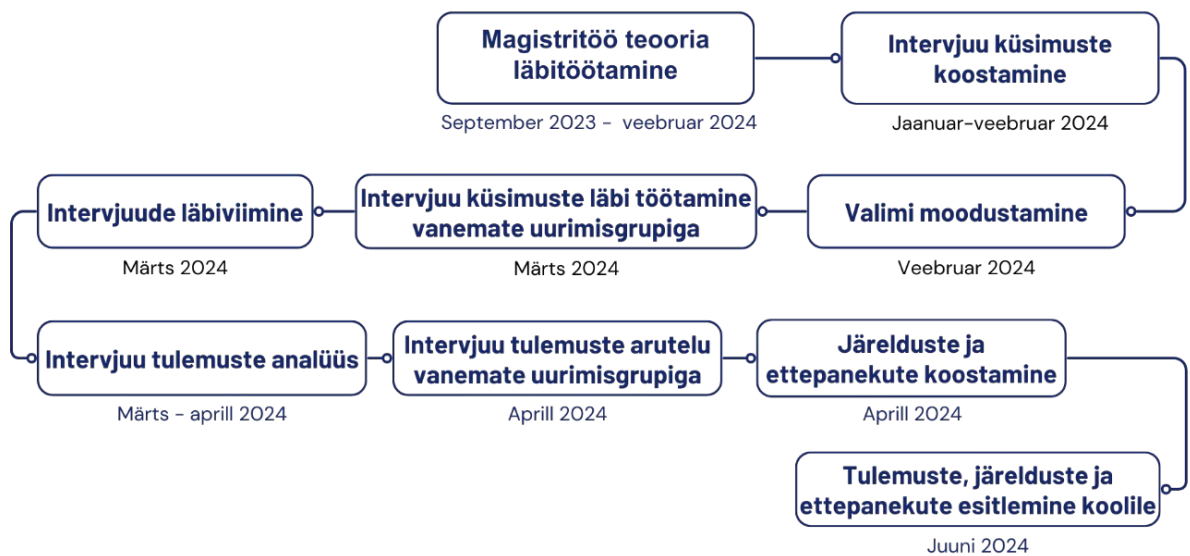
- Loodud on hoolekogu ja selle laiendatud üksus vanematekogu. Vanematekogusse kuulub igast klassist üks lapsevanem ning hoolekogus on vanematekogu esindus (5 inimest). Kooli hoolekogu täidab seadustest tulenevaid ülesandeid ning teeb kooli pidajale ettepanekuid kooliga seotud küsimuste paremaks lahendamiseks (Haapsalu põhikooli hoolekogu põhikiri, 2022). Vanematekogu on direktori käskkirjaga loodud ja hoolekogu poolt kinnitatud nõuandev ning tööplaani eesmärkide täidesaatmist toetav organ (Haapsalu põhikooli vanematekogu põhikiri ja töökord, 2022).
- Toimuvad erinevad üritused vanemate ja/või kogukonna kaasabil: spordinädal/-kuu, karjääripäev (esinevad vilistlased ja vanemad), *playback*, kevadlaat, kaitseliidu metsapäev, ohutuskooritus jne.
- Kaasatud on vanemaid ka erinevate otsuste tegemisse, nagu näiteks teatri külastuste ja ekskursioonide planeerimine, klassi koosviibimised jne.

Haapsalu Põhikool koostöös linna teiste asutustega on varasematel aastatel teinud suuremaid koostööprojekte teiste koolide ja erinevate ettevõtetega. Nende projektide raames on lastele antud võimalus kogeda põnevaid töötube. Ühte projekti neist on kirjeldatud järgmiste sõnadega „Läbi projektide on võimalik kogukonnale tutvustada koolis toimuvat, tuues neid lähemale sellele, mida nad seni ei tea. On oluline, et koostöö oleks järjepidev sõltumata kogukonna liikmetest ja eestvedajatest või loodud projektidest. Selleks oleks vaja koostöö/kaasamine kooli juhtdokumentidesse sisse kirjutada, et õppetöö oleks järjepidevalt koostöös seotud ja kogukond oleks kaasatud.“ (Õiglas *et al.*, 2016)

Haapsalu Põhikoolis on juba pikemat aega olnud probleemiks, et koostöö ja kaasamine ei ole pidev ning püsiv. Tuntavad on ka samad probleemid, mis riigis üldiselt: õpetajaskond vananeb (õpetajate keskmine vanus ca 55 eluaastat), õpetamine ei arene nii kiiresti, kui on ühiskonna ootused jne. Kuigi tingimused ja keskkond õpetamiseks ning

õppimiseks Haapsalu Põhikoolis on kaasaegsed ja õppida saab ka klassiruumist väljaspool, näitavad rahulolu-uuringud, et vanemate kaasamine kooliellu on langenud. Vanemate kaasamine aga mõjutab noorte õppijate tulevikku ning toetab kooli toimimist. (Haridus- ja Noorteamet, 2021)

Haapsalu Põhikooli probleemidele lahenduste leidmiseks ja magistriritöös püstitatud eesmärkide täitmiseks järgitakse magistriritööplaani, mis on kujutatud joonisel 6.

Joonis 6: Magistriritöö plaan

Haapsalu Põhikooli lastevanemate kaasatuse uurimiseks ja töö eesmärkide täitmiseks kasutati kvalitatiivset koostööpõhist uurimismeetodit (*collaborative research*), kus andmekogumismeetodiks olid intervjuud. Koostööuuringuid võib defineerida kui teadlaste, institutsioonide, organisatsioonide ja/või kogukondade vahelisi koordineeritud uuringuid (Bansal *et al.*, 2019). Kuna probleemid muutuvad keerukamaks, siis on koostööks vaja mitut uurimispartnerit (nt akadeemikud, tavainimesed, kogukonnaliikmed). Selline lähenemine võimaldab uurimistööl olla mitmekülgsem, pakkuda laiemat perspektiivi ning viia uute ideede ja innovatsioonideni. Erinevate taustade ja kogemustega eksperdid saavad omavahel inspireerida ning tekitada sünergiaid, mis võivad tuua kaasa uuenduslikke vaatenurki ja lahendusi. (Turner *et al.*, 2020)

Kasutades koostööpõhist uurimismeetodit oli magistriritöö uuringu planeerimisel, läbiviimisel ning analüüsi tegemisel kaasatud vanemate uurimisgrupp. Sinna kuulus kolm

lapsevanemat, kellest üks on kahe põhikooli juht Läänemaal, teine Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledži Tervisejuhtide õppekava kuraator ning akadeemiliste üldpädevuste õpetaja ja kolmas Turu-uuringute AS tegevjuht. Uurimisgrupp on andnud nõusoleku andmete avaldamiseks. Esmalt töötas uurimisgrupp koos töö autoriga läbi kõik teooriast lähtuvad intervjuu küsimused. Algselt magistrandi poolt väljatöötatud küsimusi täiendati vastavalt uurimisgrupi ettepanekutele ja soovitudele, mistõttu tuli paremini välja Haapsalu Põhikooli spetsiifika. Ühtlasi oli vanemate uurimisgrupp kaasatud intervjuude läbiviimisse ning nad panustasid intervjuude analüüsi peale magistratöö autori esmast analüüsi, tuues välja omapoolseid märkamisi intervjuudest. Analüüsi alusel tegi uurimisgrupp ettepanekuid tõhusamaks vanemate kaasamiseks Haapsalu Põhikoolis.

Magistratöös on kasutatud sekundaarseid andmeid, näiteks Haridus- ja Noorteameti (HARNO) riiklike rahuloluküsitluste (Haridus- ja Noorteamet, 2021) tulemusi aastatel 2018. ja 2021 vanemate kaasatusest (2024. aasta küsitluste tulemusi võrrelda ei saa, kuna need laekuvad alles käesoleva aasta juuni lõpuks), samuti hetkel koostatava Haapsalu Põhikooli arengukava raames läbiviidud sisehindamisaruande andmeid. Saadud informatsiooni kasutati võrdlusena magistratöö intervjuude andmetega. Läbiviidud poolstruktureeritud individuaalsed ja fookusgrupi intervjuud andsid võimaluse intervjuueerijal esitada täiendavaid küsimusi, võimaldades samal ajal vastajatel väljendada kaasamise tajumist ja mõistmist Haapsalu Põhikoolis. Kvalitatiivne uurimistöö annab võimaluse uurimisvaldkonnas avastada uusi aspekte. (Õunapuu, 2014) Seega kvalitatiivne meetod võimaldab koguda arvamusi erinevatelt osapooltelt ja aru saada, kuidas ületada koostööbarjääre.

Käesoleva töö uuringu valimi moodustasid Haapsalu Põhikooli huvigruppide esindajad: koolijuhid (direktor ja 2 õppealajuhatajat) ning juhuvalimina 1.–9. klasside klassijuhatajad ja 1.–9. klasside lastevanemad.

Fookusgrupi intervjuusid planeeriti neli. Kuna intervjuude vastused hakkasid korduma, siis protsessi käigus valimit ei suurendatud. Koolijuhtidest oli esindatud kogu valim, kolm inimest. 1.–5. klassi klassijuhatajatest osales fookusgrupi intervjuul kümnest õpetajast viis ning 6.–9. klasside klassijuhatajatest oli vastajate hulgas 23 sihtrühma õpetajast kuus. Kuna Haapsalu Põhikooli 80 õpetajast 73 on naised ja ükski meesõpetaja ei ole uurimistöö

läbiviimise hetkel klassijuhataja, siis koolipoolsed vastajad olid kõik naised. Enamus neist on töötanud Haapsalu Põhikoolis kõik kooli 11 tegutsemisaastat.

Vanemate intervjuudel oli kaheteistkümnest osalejast üksteist ema ja üks isa. Seitsmel vastanud vanemal õpib Haapsalu Põhikoolis täna üks laps, neljal vanemal kaks last ja ühel kolm last. Ristlõige laste vanustest tõi välja, et vastamas ei olnud ühtegi vanemat, kelle laps õpiks kas viiendas või üheksandas klassis. Vastanud vanematest üheksa omavad kõrgharidust. Tabelis 5 on välja toodud magistritöö raames läbiviidud kvalitatiivse uuringu valim ja planeeritud ajakava.

Tabel 5. Haapsalu Põhikooli lastevanemate kaasamise uuringu valim ja andmekogumist kirjeldav ajakava

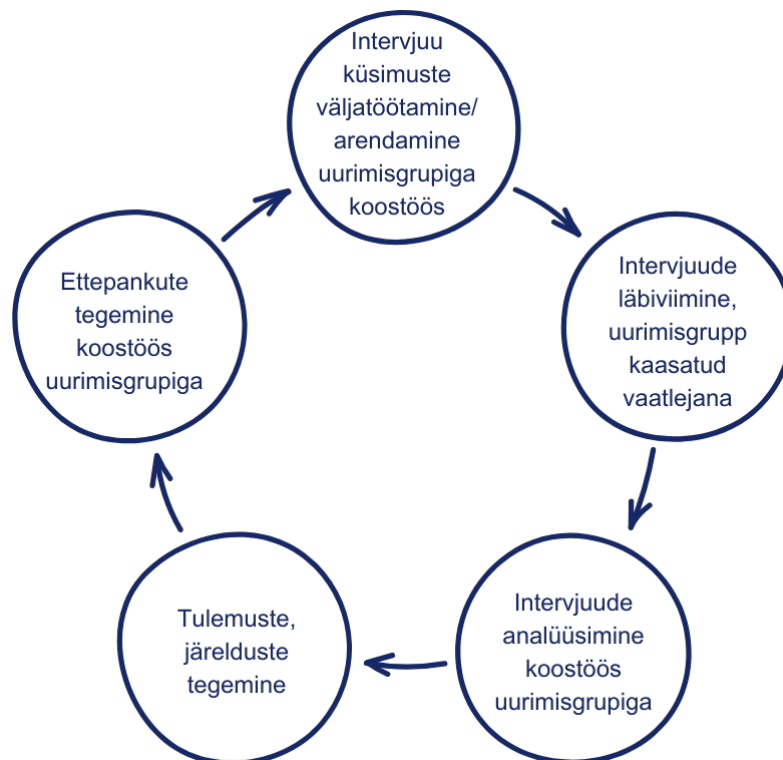
Uurimisstrateegia	Infoallikas/Valim	Aeg
Poolstruktureeritud individuaalintervjuu (Vt. Küsimused lisa 2)	Koolijuhid (direktor, õppealajuhatajad)	3 inimest Märts 2024
Poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu (Vt. Küsimused lisa 3)	6.–9.kl õpetajad	6in Märts 2024
Poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu (Vt. Küsimused lisa 3)	1.–5.kl õpetajad	5in Märts 2024
Poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu (Vt. Küsimused lisa 4)	1.–5. kl lastevanemad	5in Märts 2024
Poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu (Vt. Küsimused lisa 4)	6.–9. kl lastevanemad	7in Märts 2024

Fookusgrupis osalevate õpetajate leidmiseks saatis töö autor Haapsalu Põhikooli õpetajate listi üleskutse, millele paluti reageerida. Vanemate valim moodustus juhuvalimina vabatahtlikkuse alusel e-kooli üleskutsele reageerides. Kokku toimus seitse intervjuud, millest kolm (juhtidega) olid individuaalsed ning ülejäänud poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuud.

Fookusgrupi intervjuu tarbeks jaotati õpetajad ja lastevanemad kahte gruppi. Mõlemas fookusgrupis oli ühes grupis 1.–5. klasside esindajad (klassiõpetajapõhine õppetöö) ja teises 6.–9. klasside esindajad (aineõpetaja põhine õppetöö). Et uuringu tulemused ei oleks mõjutatud ülemuse ja alluva suhtest, toimusid koolijuhtide intervjuud

individuaalselt, saades nii enam teineteisest sõltumatuid vastuseid. Fookusgrupi intervjuueeritavate puhul oli suurema kõlapinna saamiseks huvigrupi ristlõige läbi kooliastmete nii õpetajate kui ka lastevanemate hulgas.

Käesoleva töö poolstruktureeritud intervjuude eesmärgiks oli mõista vastajate suhtumist üldiselt lastevanemate kaasamise kohta kooliellu. Sooviti teada saada, kuidas vastajad tajuvad kaasamist Haapsalu Põhikoolis täna ning ootusi, kuidas peaks toimuma vanemate kaasamine tulevikus. Lisaks uuriti, mis on õpetajate motivatsioon kaasata või lastevanemate motivatsioon olla kaasatud. Intervjuu tulemusi saab kasutada vanemate kaasamise tegevuste planeerimiseks Haapsalu Põhikoolis.

Joonis 7: Koostööpõhise kvalitatiivse uurimismeetodi elluviimise etapid

Antud magistritöö intervjuude kava tuleneb teooria osas 1.2 tutvustatud Hoover-Dempsey ja Sandleri (Kelty *et al.*, 2020b) (lisa 5) ja Epsteini (Brookie, 2021) (lisa 6) teooriate põhjal loodud ning tulemuslikult läbi katsetatud intervjuude küsimustest. Küsimustikud on kombineeritud üheks poolstruktureeritud intervjuu küsimustikuks, et erinevate huvigruppide vastused oleks võrreldavad. Uurimusküsimustele, on lisatud autoripoolsed

ning vanemate uurimisgrupiga läbi töötatud täpsustavad küsimused ja täiendused. Magistritöö uuringu etapid on kujutatud joonisel 7.

Magistritöö raames esitatud intervjuude küsimused jagunesid kolme suurde teemaplokki:

- osapoolte visioon vanemate kaasamisel (ideaalne olukord)
- osapoolte tajumine vanemate kaasamisest Haapsalu Põhikoolis (olukord täna)
- osapooled soov näha vanemate kaasamist Haapsalu Põhikoolis ja tegevused tulevikus kaasamise parendamiseks (kuidas võiks olla kaasamine tulevikus)

Andmete kogumiseks vajalikud intervjuud viidi läbi märtsis 2024. Intervjuud on salvestatud parooliga kaitstud arvutisse ning kustutatakse kuu aega peale magistritöö kaitsmist autori poolt. Autor transkribeeris intervjuud käsitsi. Saadud info tulemuste põhjal teostati temaatiline sisuanalüüs, kus töötati läbi transkribeeritud intervjuude tulemused. Seejärel teostati vastuste analüüs, millest tekkisid vastuste ühisosad. Analüüsi käigus järeldustest saadud info seoti teooriaga. Analüüsi etapid on toodud joonisel 8.

Joonis 8: Koosloome uuringu andmeanalüüsimeetod ja tulemused

Temaatilise analüüsi eesmärgiks oli leida üles andmetes peituvad tähendused ja arusaamad (Ezzy, 2002). Selgitati välja teemad ja mida ja kuidas räägitakse, ning uuriti intervjuueeritavate interpretatsioone. Analüüsi tegemisel kasutati avatud kodeerimist. Uurija sõnastas andmete kogumisel uuringu eesmärgi ja uurimisküsimused, kuid andmetes pöörati lisaks uurija sõnastatud teemadele tähelepanu ka sellele, mis oli uuringus osalejate (intervjuueeritavate) jaoks oluline, mida nad selle teemaga seoses pidasid oluliseks rääkida.

Intervjuude analüüsi tulemusel kujunesid välja ristlõikena läbi intervjuu vastuste suuremad teemad ja probleemid, mis mõjutavad vanemate kaasamist Haapsalu Põhikoolis.

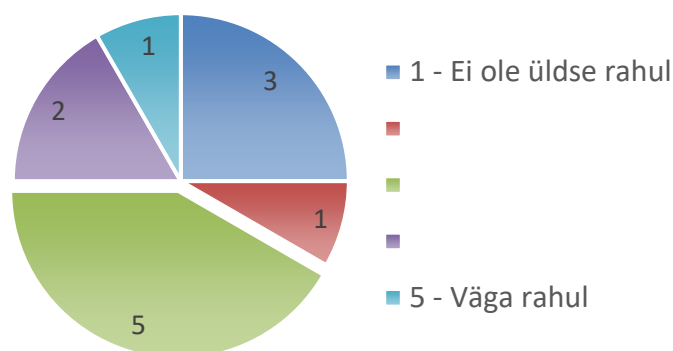
Uurimistöö tulemustest tehakse ülevaade Haapsalu Põhikooli juhtidele, õpetajatele ja vanematele. Lähtuvalt saadud uuringu tulemustest tehakse ettepanekud lastevanemate paremaks kaasamiseks Haapsalu Põhikoolis.

2.2. Vanemate kaasamise uuringu andmete tulemused ja analüüs

Uurimisküsimustele tuginedes selgitati välja, mis mõjutab lastevanemate kaasamist koostöös kooliga, mis on vanemate ootused ja hoiakud ning kuidas tõhustada lastevanemate huvigrupi kaasamist haridusteenuse pakkumisel Haapsalu Põhikoolis.

Nii sekundaarsete andmetega tutvumisel kui intervjuude käigus saadi kinnitust eeldustele, et vanemate kaasamine Haapsalu Põhikoolis ei ole piisav. Vanematel ja koolil on vastastikku samad ootused, kus teine ootab teiselt poolelt initsiatiivi. Lisaks kerkib esile probleem kehva omavahelise suhtlusega. Vanemad ootavad, et neid rohkem kaasatakse, samas kui õpetajad ootavad, et vanemad ise teeks ettepanekuid kaasamiseks. Seetõttu on osapoolte omavaheline koostöö on vähene.

Eelnevalt saadetud sissejuhatavale kirjale oli lisatud põgus küsitlus vanematele, kus paluti hinnata vanemate rahulolu seoses nende kaasamisega Haapsalu Põhikoolis. Selleks esitati küsimus: „Kui rahul oled Sa kaasatusega Haapsalu Põhikoolis?“. Vanemad andsid hinnangu rahulolu suhtes skaalal 1–5, kus 1 tähendab „Ei ole üldse rahul ja 5 „Väga rahul“. Tulemused on kuvatud joonisel 9.

Joonis 9: Vanemate rahulolu kaasatusega Haapsalu Põhikoolis

Kaheteistkümnest intervjuudel osalenud vanemast viis hindas oma rahulolu keskpäraseks, kolm vanemat ei olnud kaasamisega Haapsalu Põhikoolis üldse rahul ning vaid üks vanem leidis, et ta on tema jaoks on olukord väga hea. Sama tulemus selgub ka sekundaarsete andmete võrdluses, kus vastustest kujuneb välja, et vanemate rahulolu seoses kooliga on langenud.

Intervjuudest selgus, et läbivalt lastevanemate kaasamist koostöös kooliga mõjutab üksteise mõistmine või mõistmatus ja omavaheline avatud suhtlemine. Intervjuudest kujunesid välja suuremad vastuste grupid: suhted ja suhtlus, koostöö, info liikumine, kohtumised, ootused koolile ja õpetajale ning lastevanematele. Kõik osapooled tõid välja, et väga oluline on omavaheline suhtlus ja puudust tuntakse omavahelisest koostööst. Tabelis 6 on toodud välja temaatilisest analüüsist ilmnunud märksõnad.

Tabel 6. Lastevanemate ja koolitöötajate ootused kaasamisele

Koolijuhhi ootused	Õpetajate ootused	Lastevanemate ootused
Lastevanematele: - panustab oma aega - analüüsib last - suhtleb vajadusel õpetajaga - tunneb lapse vastu huvi - on kursis lapse hariduskäiguga - osalevad arenguveestlustel - tahab olla kaasatud - on kaasamõtlej - annab edasiviivat kriitikat - jagab positiivset Õpetajale: - toimuvad avatud tunnid Kõigile osapooltele: - koolil ja kodul on üks siht - avatud positiivne suhtlus	Lastevanematele: - on kaasatulev - panustab tegemistesse - ideede jagamine - tegutsev aktiivne vanemate grupp - positiivne suhtumine - on kursis oma lapse hariduskäiguga - aktsepteerib/usaldab õpetaja ettepanekuid - vanem, kes laseb lapsel õppida ja areneda - on tunda, et ollakse lastevanematele poolt hoitud Juhtidele/koolile: - tegemisi toetatakse Kõigile osapooltele: - probleemid on lahendatavad - omavaheline viisakas suhtlus - koolil ja kodu ühine siht - õpetaja amet on hinnatud	Lastevanematele: - vanemad on õpetajale toeks Õpetajale: - initsiatiiv koostöök - vanemate ideed on oodatud - õpetaja armastab ennast ja lapsi - märgatakse laste tugevusi - tihedamad kohtumised - arenguveestlused koos vanematega Juhtidele/koolile: - õpetaja ja koolipoolset kaasatust rohkem - tegevused on omavahel põimitud - vanemad on oodatud üritustest osa saama - koolitatakse vanemaid - kool on avatud suhtumisega Kõigile osapooltele: - osapooled on tuttavad - avatud sõbralik suhtlemine - parem info liikuvus - ühtne suhtluskanal - hoitakse kokku - laps tunneb end koolis turvaliselt ja hoituna

Lastevanemate kaasamisel koostöös kooliga on oluline ka mõlema poolne ühine arusaam, kui suur peaks olema lastevanemate panus igapäevaselt. Kool näeb, et lapse enesega toimetuleku õpetamisel, on oluline mitte liigselt sekkuda. Kool koostöös vanemaga ootab, et sekkutakse nii palju kui vaja ja nii vähe kui võimalik. Samas on ootus, et vanem on alati taustal olemas ja valmis avatud meelel suhtlema.

Koolipoolset lastevanemate kaasamist mõjutab klassiõpetaja turvatunne: „Hea on võtta asju ette, kui toetus on 100%“ (Õ7). Kui õpetaja tunneb end vanemaid kaasates turvaliselt, tajub toetust ja kaasab ta vanemaid meelsamini. Vanemate kaasamisel kooli tegevustesse mängib rolli ka lapse vanus – väiksemate puhul oodatakse vanemaid rohkem panustama, vanemate laste puhul võiks anda lastele rohkem isetegutsemise võimalust.

Lastevanemate kaasamisel koostöös kooliga tajuti murekohana vähest omavahelist suhtlust. Õpetaja ei tunne lastevanemaid ja lastevanemad ei tunne üksteist. Intervjuudest ilmnes, et eriti tunnevad sellest puudust vanemad, kuid see on oluline ka õpetajatele. Vähene suhtlus ei aita kaasa ka uute ideede ja tegevuste tekkimisele ning seetõttu jääb ka vanemate kaasamine tahaplaanile.

Õpetajate poolt tajutav vanemate suhtumine, et koolis käib laps, mitte vanem, ei aita kaasa väikese lapse arengule ja õppima õppimisele. Üheselt tõid mõlemad õpetajate vastajate grupid välja usalduse küsimuse. Õpetajad tunnetavad, et vanemad ei usalda neid oma töös. Näiteks soovitakse, et kui õpetaja teeb lapse hariduse toetamiseks ettepaneku (nt õppida väiksemas vastava arengutasemega grupis vmt), siis vanem toetaks seda ja nõustuks last ka kodus enam toetama, et laps saaks kiiremini edasi areneda. Kooli poolt tajutakse ka, et on vanemaid, kes ei utsita lapsi kodus piisavalt oma kodutöid ära tegema. See jätab lapse haridusteesse lüngad ning raskendab edasi liikumist. Seetõttu kooli poolt kaasatakse vanemaid vähem ja püütakse enam ise panustada.

Vanemad tajusid, et kaasamine koolis sõltub väga palju konkreetsest klassijuhatajast, kas ta kaasab tegevustesse vanemaid või mitte ja kuidas ta neid kaasab. Siiski on väga oluline osapoolte suhtlemisoskus. Tuleb pigem otsida muredele lahendusi, mitte ajada taga probleemi.

Paraku tajusid vanemad hetkel igapäevast vähest koostöö pakkumist kooli poolt. Tajuti, et vanemad ei ole oodatud kooli, õpetajad pakuvad vähe koostööd. Tajutakse, et koolis on pinge, õpetajad ei ole oma tegemistes vabad ja räägitakse kogu aeg ruumi kitsikusest. Vanemad tajusid, et isegi kui nad omalt poolt soovi avaldavad koostööks, siis pigem seda tõrjutakse. Murede puhul olid vanemad kimbatuses, kuna muredele ei leita eriti lahendusi. Hoolimata pingutustest jääb vanem oma mures oma lapsega üksi.

Intervjuude vastustes oli üheselt mõistetav nii juhtidele kui ka õpetajatele, et kuidas on vanemate kaasamise korraldatus koolis. Osaliselt olid sellega ka vanemad kursis. Kaasamise ametlikuma poolena nähakse nii vanematekogu kui ka hoolekogu, kelle tööd/panust hinnati aga väheseks. Lisaks on koolis korraldatud suhtlus vanematega läbi e-kooli ja ametlike meili-aadresside. Väga oluliseks peeti silmast- silma suhtlemist. Igal sügisel on kohustus klassijuhatajatel kutsuda vanemad lastevanemate koosolekule, kevadel pidada arenguestlusi ning lisaks on vanematel võimalus osaleda kooli poolt korraldatud laadal. Muu kaasamine ei ole kooli poolt otseselt korraldatud ning toimub vastavalt õpetajate ja vanemate initsiatiivile. On õpetajaid, kes toimetavad ja suhtlevad vanematega lisaks kooli poolt loodud kanalite ka Facebooki ja Messengeri kaudu ning on jaganud oma isiklikku telefoni numbrit. Klassijuhatajad tunnevad, et neile on lisaks õpetamise ja klassijuhatamise tööle, liigne koormus korraldada õpilastele erinevaid ekskursioone ja väljasõite (va õppekäigid).

Õpetajad tõid välja, et see kas ja kui palju nad kaasavad vanemaid oma klassi tegevusse, sõltub ka nende endi soovist olla ise lapsevanemana kaasatud. 6.–9. klassi klassijuhataja: „Sõltub, mis tüüpi lapsevanem ma ise olen. Mida vähem ma peaksin lapsevanemana tegema, seda parem“ (Õ3). Õpetaja, kes ise vanemana ei soovi olla kaasatud, ei kaasa ka nii palju oma klassi laste vanemaid ning vastupidi, kes soovib ise olla kaasatud, see kaasab ka teisi vanemaid. Ka vanemate hulgas oli intervjuueeritavaid, kes väitsid, et ei soovi olla rohkem kaasatud, kui seda minimaalselt vaja on (nt lapse õppetööga seotult).

Õpetajad tajuvad, et keeruline on peret kaasata, kui on tegu probleemse lapse või perega. Siis hoiavad vanemad eemale ega soovi suhelda.

Üheselt tunnetati, et kaasamisele mõjub kõige negatiivsemalt oskamatus suhelda. See mure kerkis esile igal tasandil: koolijuhid, õpetajad ja vanemad. Ühtlasi toodi välja ka

majanduslikud raskused ja huvipuudus. Ühiselt leiti ka, et kõiki vanemaid ei peagi kooli tegemistesse kaasama.

Koolipoolsete vastajate suurim soov oli, et vanemad võiks rohkem panustada ja seda eriti just algklassides, et hiljem oleks lastel parem pagas mille najal edasi liikuda.

Vanemate kaasamisel koolis on olulisel kohal ka lastevanemate endi ootused ja hoiakud koostöös kooliga. Intervjuudes tõid vanemad välja soovi õppida tundma oma lapsi ka koolikeskkonnas ja klassikaaslastega ning osaleda erinevates kooliga seotud protsessides mingilgi määral. 6.–9.klassi lastevanemad toovad välja soovi, et tuntakse üksteist: õpetaja vanemaid ja vanemad omavahel“ (V3 ja Õ9). Vanema soov: „Õpetaja võiks rohkem koostöö võimalusi kõigile vanematele pakkuda“ (V2) ja anda piisavalt infot koolis toimuva kohta. 1.–5. klassi lapsevanem: „Sooviks rohkem olla kaasatud ja infot saada erinevate võimaluste kohta“ (V4). Paraku vanemad väga ei tunne, et nad oleks kaasatud. Samas nii nagu kõik õpetajad ei soovi vanemaid kaasata, ei soovi olla kaasatud ka kõik vanemad.

HARNO läbiviidud rahulolu-uuring uuris vanemate käest nende tunnetust – kui palju nad saavad ise panustada lapse õppetöösse koolis. Paraku näitab ka rahulolu-uuring, et see võimalus nende jaoks on tundunud vähene. Siinkohal kerkib esile, et sisehindamisaruandes on osad õpetajate grupid pidanud kohati ebaoluliseks, et vanemad saaks mängida rolli õppetöö korralduses: „Kas see on vajalik?“, teisalt taandub taas kõik suhtlusele „Vanematel on võimalus tulla, aga keegi pole tulnud.“ Samas sisehindamise tulemusel on näha, et osapooltel (õpetaja, vanem, kooli juhtkond) on samad ootused üksteisele, millest lähtuvalt tuntakse, et kaasamist ei toimu või toimub seda liiga vähesel määral. Vanemate sisehindamisaruande vastustest jääb kõlama: ei toimu, ei kaasata või „On veel kõvasti arenguruumi“ jne. Kõrvutades aruannet õpetajatelt saadud vastustega, kerkivad esile vastused „Vanemad ei ole soovi avaldanud“ (Õ2), „Peaks olema vanemate poolne algatus ja soov“ (Õ5) jne. Aruandest ilmneb mõlema osapoole nõrdimus ja soov teha rohkem koostööd.

Uurides vanematelt, mille järgi tehakse otsus olla koolis kaasatud, oli vanemate vastus üsna ühene: liitutakse kõigega, mis pakutakse. Intervjuudest selgus, et vanemate kaasamine vähenes Haapsalu Põhikoolis oluliselt koroonaa, Venemaa-Ukraina sõjaga

seotud muutuste tagajärjel ning uue koolimaja ruumipaigutuse tõttu (ühisüritusi on keerulisem korraldada). Seetõttu tuntakse puudust suurematest ühistest üritustest (isade- ja emadepäev, näitus, aktused jne), kus on koos kogu koolipere ja neist kus on kaasatud ka vanemad. Ühisüritustes nähakse lisaks vanemate kaasamise võimalusena ka suurt õppetöö võimalust. Näiteks aktustel osalemine aitab õpetada lastele käitumist akadeemilisemas keskkonnas, laatadel osalemine õpetada matemaatilist mõtlemist jne. Läbi nende tegevuste saab õppida üldpädevusi ja läbi kogemise praktiseerida lastega raamatus õpitut. Siinkohal kerkis esile vanema ettepanek: „Lastele õpetatakse loominguilisust, kuid seda peaks rakendama koolis endas kõvasti rohkem“ (V3).

Lastevanemate huvigrupi tõhusamaks kaasamiseks haridusteenuse pakkumisel tuli nii vanematel kui ka koolipoolsetel vastajatel erinevaid kasulikke ja lihtsalt teostatavaid ettepanekuid. Esmalt kerkis esile näiteks vanemate soov osaleda arenguvestlustel koos lapsega. Seeläbi saaks nad koolipoolset vaadet oma lapse tegemiste ja arengu kohta ning näha last kooli keskkonnas. Vanemate poolt tuli ka ettepanek, et vanemate koosolekud toimuksid pigem vestlusringina, mitte tavapärase koosoleku vormis. Seda selleks, et nad saaksid ka omavahel tuttavamaks ja teaksid, kes on need inimesed kellega nad konkreetse klassi laste eest ühiselt tegutsevad.

Kõik osapooled nägid kaasamist toetavate võimalustena erinevaid ühiseid üritusi ja tegemisi. Need on need kohad, kus vanemad näevad, mis koolis toimub, saavad olla osa kõigest sellest ja soovivad seeläbi tulevikus rohkem panustada. Samas on vanematel võimalus kaasatuna näha ära ka erinevad murekohad (keerulisemad lapsed, suur klass jne) ja mõista seetõttu enam õpetaja rolli ja tema töö keerukust. Klassiõpetaja kogemus ühe ekskursionil kaasas olnud vanemaga: „Hea, et tulin, olin ja nägin. Rohkem ei soovi!“ (Õ11).

Nii juhtide kui ka õpetajate poolt nähti, et on vanemate paremaks teadlikkuse tõstmiseks tuleb vanemaid koolitada. Tulevikule mõeldes leidsid õpetajad, et vanematel võiks olla koolis nn ühiskondliku töö tegemiseks ette nähtud vähemalt üks riiklikult toetatud töövaba päev, mil ta saab anda oma panuse kooli tegevusse. Õpetajad soovivad paremat mainekuvandit ning lastevanemate usaldust. Enda töö lihtsustamiseks tulid õpetajad ideele, et osa kaasamistegevusi võiks anda vanematele planeerida. Sel juhul õpetaja koormus klassijuhatajana langeks. Selle idee peale tulid ka vanemad ja leidsid, et see

oleks väga tõhus viis ka teiste vanematega tutvumiseks. Et kaasamine oleks sujuvam tõid vanemad välja, et mõlemad osapooled võiks keskenduda positiivsele: „Me ei keskendu probleemile, vaid me peame keskenduma lahendustele“ (V7), „Avatud suhtlus ja unustada süüdistamine“ (V12).

Ühtlasi olid õpetajad ja juhid omavahel kriitilisemad, kus õpetajad sooviti rohkem võimalusi ja vabadust otsustada, juhid aga ootasid rohkem õpetajate ettepanekuid ja panustamist vanemate kaasamise planeerimisse.

Nii vanemate kui ka õpetajate ettepanekuna tulid esile, et kooli ühisüritused (isade- ja emadepäev, näitus, aktused jne) oleks taas kooli aastaplaanis (autori täpsustus: täna selliseid asju ei toimu). Ühiselt tulid nii õpetajad kui ka vanemad intervjuude jooksul ideele, et klassides võiks olla loodud vanemate tuumik, kes toetavad õpetajat erinevate tegevuste korraldamisel: „Lastevanemaid algusest peale suunata õiges suunas, kaasata organiseerima jne.“ (V8), „Vanematele gruppidega viisaastaku plaan, kes mida korraldavad. Ühed korraldavad ühe asja teised teise asja“ (Õ7) Üheselt tajuti, et kui vanemad saavad jooksval osa enam kooli tegevusest, siis on ka klassijuhatajal tulevikus lihtsam vanemaid kaasata nii lapse haridustee toetamisel kui ka erinevatesse haridus- ja vabaaja tegevustesse koolis.

Intervjuude jooksul oli kõigil vastajatel avastuslik taipamine, et ka nemad ise isiklikult saavad midagi ära teha koolis paremaks koostööks. Õpetajad mõistsid, et vanemaid kaasata tuleb neile üleskutse teha. Tajuti, et vanemad tuleb esimeses klassis kohe "sappa" saada“ ja ülesandeid delegeerida tuleb nii vanematele kui ka õpilastele. Kohe koolitee alguses tuleb leida ühine suhtluskeel ja luua usalduslikud suhted. Intervjuu käigus mõistsid vanemad, et ka nemad saavad ise panustada ja mitte ainult oodata: „Turgutada teisi vanemaid tegutsema, suhelda ise teiste vanematega“ (V6), „Ise initsiatiivi näidata“ (V10). Kaasamise ootamise asemel mõisteti, et võib ju ka ise anda õpetajale tagasisidet, et soovitakse olla rohkem kaasatud.

Isikliku kogemusena toodi välja, et vanemate kaasamisele mingit kindlat valemit ei ole ja isiklik kogemus on oluline. Leiti ka, et kaasamine on lapse arengule väga oluline: „Kooli ja vanemate koostöö on eeskuju lapsele kogu eluks, ei ole hetke sündmus või emotsioon!“ (V3).

Kuigi magistritöö uurimisküsimused olid suunatud tulevikku ja positiivsusele selgus intervjuudest ka kitsaskohti, mis mõjutavad täna negatiivselt vanemate taju seotult kooliga.

Kitsaskohad ja ootused on ära toodud uuringu tulemustest lähtuvalt autori koostatud tabelis 7.

Tabel 7. Vanemate kaasamisel suurimad kitsaskohad ja ootused tulevikuks

Suurimad kitsaskohad	Osapoolte ootused
<ul style="list-style-type: none"> - kehv suhtlemisoskus - kehv infolevik - omavaheline koostöö on nõrk - koolis toimub vähe ülekoollisi ühistegevusi/ -üritusi nii õpilastele üksi kui ka koos vanematega 	<ul style="list-style-type: none"> - avatud ja sõbralik suhtlus - parem infolevik nii õppetöö kui muu koolis toimuva kohta - vanem hoolib oma lapsest ja tunneb huvi, kuidas lapsel koolis läheb - vanem toetab last õppimises - õpetaja ja kool kutsuvad vanemaid rohkem koostööle - õpetaja kaasab vanemaid - kool ja kodu on partnerid, kel on ühine siht – õnnelik laps

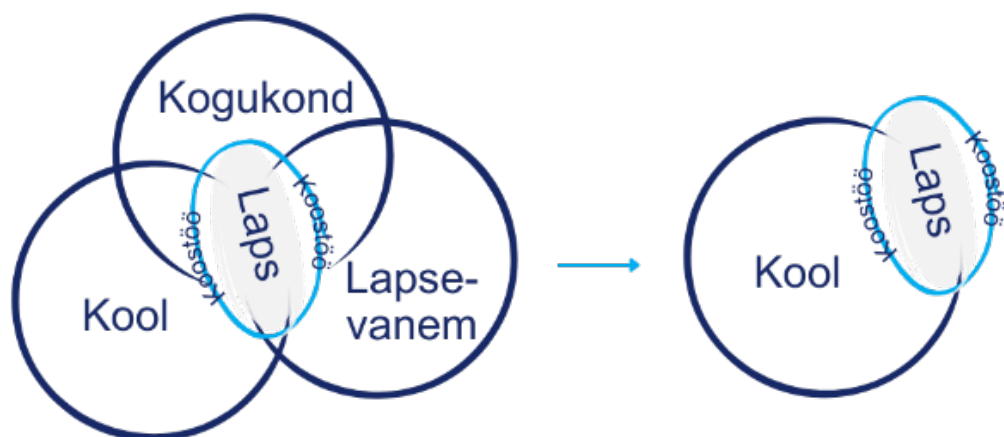
Kokkuvõttena oleneb palju vanemate kaasamisel õpetajast ja lastevanemate kogumist, kes ühte klassi satub. Lisaks mängib olulist rolli lapse vanus. Väiksema lapse puhul panustatakse rohkem, vanema lapse puhul vähem. Oluline on see, mis „töö“ algklassides vanemate ja õpetajate poolt tehakse ning mis alus tulevikuks luuakse. Lisaks nähakse, et vanemate kaasamist aitavad arendada kooli ühised üritused ja tegemised. Seal saadakse tunne, et ollakse ühine kogukond ja sellesse on hea koos panustada. Kaasamist Haapsalu Põhikoolis toetavad õpetajate tõdemused: „Kui me neid siia ei kutsu, siis nad ei tule neid. Lõpuks ei huvitagi, mis me teeme, ka õppetöö osas“ (Õ10) ja „Mida rohkem me vanemaid kaasame, seda paremini tulevad!“ (Õ7). Haapsalu Põhikooli õppealajuhataja mõttetera võtab kokku kogu vanemate kaasamise ja kooli-kodu koostöö olulisuse: „Iga laps saaks põhikooli lõpetatud positiivsete hinnetega, kui kodu panustaks, et lapsel läheb koolis hästi.“

2.3. Uuringu järeldused ja ettepanekud koolijuhtidele lastevanemate kaasamiseks

Magistritöö uuringust lähtuvalt saab autor järeldustena välja tuua, et vanemate kaasamine Haapsalu Põhikoolis on väljakutseks nii õpetajatele kui veel enam vanematele. Suurimaks

eduka koostöö takistuseks on vastastikku esinevad kõrged ootused, millest ei räägita ning üleüldine kehv omavaheline suhtlus. Teooria toob välja, et täiendades senist hariduse arendust sujuvama ja süsteemsema innovatsiooniga, on suurem tõenäosus kaasata pere ja kogukonda nii koolikeskkonnas kui sellest väljaspool. (Barron, 2018) Seetõttu peaks ka Haapsalu Põhikool keskenduma tõhusamale kommunikatsioonile ja realistlike ootuste loomisele, et parandada kooli ja kodu vahelist koostööd ning tugevdada kooli mainet. Seeläbi tagades noore kõrgema tasemega koolihariduse ning kasvamise tubliks ühiskonnaliikmeks (Kaminski, 2011; Kelty *et al.*, 2020a).

Teorias soovitatakse lapse eduka koolitee tagamiseks kaasata vanemaid, sest parim õppimine toimub just siis, kui seda toetab lapse jaoks tema pere ja kogukond. (Kaminski, 2011, Davies *et al.*, 2013a) Käesoleva magistritöö tulemustest lähtuvalt saab nõustuda varasemalt tehtud uurimistöödega, mis näitavad perekondlikku kaasatuse olulisust õpilaste edukal koolitee läbimisel. (Kaminski, 2011; Kelty *et al.*, 2020a) Haapsalu Põhikooli vanemate kaasatuse uuringus ilmnenu probleem, et vanemad ning ümbritsev kogukond ei ole kooliellu aktiivselt kaasatud joonistub Epsteini (2011; Epstein *et n.d.*) mõjusfääride kattumise teoorias välja poolikuna. Koostöös puuduvad terviku moodustamiseks olulised osapooled nagu lapsevanem ja kogukond. (vt joonis 10)

Joonis 10. Koostöö ühisosa: laps, lapsevanem ja kool tervikuna ja puuduvate osapooltega. Allikad: Epstein, 2011; Brookie, 2021; Epstein *et al.*, n.d.; Kaminski, 2011, autori täiendustega

Nagu Pardee (1990) on toonitanud, juhib inimese tegevust sageli motivatsioon, mis põhineb vajadustel ja on tõhus, kui inimene usub, et tema tegevus võib midagi olulist muuta või soovitud tulemusi saavutada. Pardee (1990) teooriast lähtudes saab öelda, et

tänane tajutav olukord Haapsalu Põhikoolis vanemate kaasamisel, on keeruline. Nende tunne, et nende tegevusel ei ole mingit mõju ja nad ei saa toetada oma lapse tegutsemist koolis, on viinud vanemad rahulolematuseni. See omakorda mõjutab laste arengut, sest nende tegutsemiseks on vaja ka vanemate motivatsiooni ja selle kaudu tuge. McClellandi motivatsiooniteooria näitab, et saavutus, kuuluvus ja võimu vajadus kujunevad keskkonna ja õppimise mõjul ning aitavad kujundada laste käitumist. (Pardee, 1990) Seega kui vanemad ei ole lapse koolieas kooliga seotult aktiivsed ühiskonna liikmed, siis sellega nad annavad edasi eeskuju/käitumismustrid oma lastele, kes tulevikus ei taju, et vanemate roll on lapse haridusteel oluline (Sheridan *et al.*, 2019). Ja seega jätkavad käitumist oma laste kooliteel sarnaselt. See omakorda tekitab jätkuva ringi, kus vanemate kooliellu kaasamise traditsioon võib tasapisi kaduda.

Käesoleva magistr töö uuring tõi välja ka Haapsalu Põhikooli kehva maine vanemate hulgas. Vastavalt Hoover-Dempsey ja Sandleri (1995) väitele on vanemate suhtumine kooli oluline. Seetõttu peab ka Haapsalu Põhikool läbi mõtlema vanemate kaasamise ja ühised tegevused vanematega, et toetada kooli mainekujundust. Lastevanemate eeskuju ja osalus lapse koolielus aitab parandada ka laste arvamust ja suhtumist kooli, mis omakorda teeb laste koolis käimise pingevabamaks ja tekitab lastele vähem stressi.

Töö autor toob siinkohal välja intervjuudest kujunenud põhilisemad järeldused (vt tabel 8) ja ettepanekud (vt tabel 9) et vanemate kaasamine Haapsalu Põhikoolis vastaks tulevikus ootustele ja laste haridustee oleks edukam. Et kõik lapsed jõuaks oma haridusteel vähemalt põhikooli lõpuni ja sealt kuni unistuste täitumiseni.

Tabel 8. Uuringu tulemuste põhjal sõnastatud järeldused

Järeldused
<ul style="list-style-type: none"> • Vähene koostöö viib osapoolte eemaldumiseni. • Vanemate taju, et ei ole kooli oodatud, tekitab pingeid. • Turvatunde saamiseks soovivad vanemad tundma saada oma lapse klassi lastevanemaid ja ka lapsi, et näha kellega tema laps päeva koos veedab. • Mõlemad osapooled on huvitatud koostööst ja ootavad teise initsiatiivi. • Nii koolisisesed ühisüritused, kui ka vanematega klassi üritused on olulised õppetöö osana. • Ühised tegemised aitavad paremini ühtse positiivse keskkonna loomisele kaasa. • Oskamatus/tahtmatus suhelda teeb olukorra keeruliseks. • Vanemad tajuvad, et õpetaja on kohati oma tööst väsinud.

Koostöö ja avatud suhtlus vanemate ning kooli vahel on olulised tegurid, mis aitavad luua turvalise ja positiivse õpikeskkonna, kus lapsed saavad paremini areneda ja õppida. Ühised kooliüritused ja vanemate-klassi üritused võimaldavad vanematel ja õpetajatel omavahel tutvuda ning luua vastastikust usaldust ja mõistmist. Oluline on pöörata tähelepanu ka õpetajate heaolule ja töörahule, et tagada nende innustatus ja positiivne suhtumine, mis kandub üle õpilastele ja nende peredele.

Tabel 9. Uuringu tulemuste põhjal kujunenud ettepanekud

Juhtkonnale	Õpetajatele	Vanematele
<ul style="list-style-type: none"> • Taaselustada vanemate sügiseste üldkoosolekute traditsioon koos koolitusega; • luua ühtne süsteem koolis mõtestatud arenguestluste läbiviimiseks; • muuta kool avatumaks, kus vanemad on kaasatud ja saavad tegevustes osaleda; • leppida kokku ühtsed suhtluskanalid. Kõigile (ka juhtidele) kehtivad ühed ja samad kanalid kooli ja kodu suhtlusel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Korraldada klasside koosolekuid mitu korda aastas vanemate vestluringina; • jagada lasside koosolekute akadeemiline info, (kuupäevad jm) nt paberil/failina, et koosolekul saaks panustada suhtlusele; • arenguestlustesse kaasata ka lastevanemad (ka vanemates klassides); • kaasata juba algklassides vanemaid tegevuste planeerimisse. Nt teha jaotus, et korra viie aasta jooksul osaleb vanem ekskursioonil/väljasõidul ja on ürituskorraldus meeskonnas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Olla ise aktiivsemad suhtlejad ning teha ettepanekuid ühiseks tegutsemiseks nii õpetajale kui ka teistele vanematele.
<ul style="list-style-type: none"> • Anda vanematele võimalus osaleda kooli sündmustel ning kaasata neid korraldusse; • pakkuda vanematele võimalusi osaleda / panustada jne koolis toimuvasse. 		
<ul style="list-style-type: none"> • Analüüsida õpetajate ja lastevanematega (nt. hoolekogu), kuidas parendada info liikumist; • teha õpetajate ja vanematega ühine „Kaasamise ajurünnak“; • vanematekoguga leida tööruum, kus nad tunnevad, et nende tegevus on oluline ja mängib koolis rolli ka teiste vanemate kaasamisel; • leida lahendusi koolimaja paremaks ruumikasutuseks ürituste korraldamisel: laadad, tähtpäevade tähistamised, aktused jne. „Ei saa!“ ei ole lahendus. 		

Magistritööst ilmnenuid positiivseid tähelepanekuid, kitsaskohti ja tekkinud ettepanekuid esitletakse Haapsalu Põhikooli juhtidele ja õpetajatele vanematega koostöö paremaks planeerimiseks. Ning vanematele, informatiivsuse tõstmiseks, et kaasatus on murekohaks mõlemale osapoolle. Lähtuvalt ettepanekutest planeerib töö autor esmalt augustikuisel õppeaasta alguse töökoosolekul tõsta päevakorda arenguestluste arendamise, sügisese

vanemate üldkoosoleku koos koolitusega taaselustamise ning klassikoosolekute kujundamise vestlusringideks.

Magistritöö piiranguna tuleb esile uuringu väike valim. Kuna koostöö vanematega on Haapsalu Põhikoolis hetkel tahaplaanile jäänud, siis reageeris uuringus osalemise üleskutsele väike hulk vanemaid. Uuringu tulemusi toetas aga hiljuti läbi viidud arengukava sisehindamiseks tehtud eelmise arengukava tegevuskava analüüs samade fookusgruppidega. Koostöö tõhustamine läbi vanemate kaasamise võib tagada, et mõne aasta pärast sama uuringut korrates, on lootust vanemate valimit suurendada. Käesoleva töö raames viidi läbi kvalitatiivne uuring. Et aru saada, kui laialdaselt Haapsalu Põhikoolis vanemate kaasamatuse mure on levinud, võib edaspidi võimalusel uuringut laiendada kvantitatiivsete küsitlustega laiendades kvalitatiivset uuringukava ja kogudes nii suurema hulga vastajate käest võrdlevaid andmeid. Lisaks võiks pea samade fookusgruppidega uuringut korrata aasta möödudes, et näha, kuidas on vanemate kaasamine paranenud Haapsalu Põhikoolis selle fookusgrupi tajumise läbi ja kas seda muudatust märgatakse.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö uuris kui oluline on õpilaste edukuse tagamisel lastevanemate kaasamine haridusteenuse pakkumisel. Uuriti mis on vanemate ootused ja kaasamist mõjutavad tegurid. Töö autor, koostöös vanematest koosneva uurimisgrupiga, otsis vastuseid uurimisküsimustele: mis mõjutab lastevanemate kaasamist koostöös kooliga, millised on lastevanemate ootused ja hoiakud kooliga koostöö tegemisel ja kuidas tõhustada lastevanemate huvigrupi kaasamist haridusteenuse pakkumisel. Teema arutamiseks käsitleti teooria esimeses peatükis haridust, kui teenust ja haridusteenuse innovatsiooni ning teises peatükis tutvuti lähemalt, kui oluline on vanemate kaasamine lapse haridusteel ning mis on vanemate kaasamisel ootused ning mõjutegurid. Töö uurimiseesmärk sai täidetud ja seeläbi uurimisküsimused vastused. Teooria tõi välja, et haridusteenuse pakkumise puhul on oluline nii lapse kui ka lapsevanema roll. Sellest lähtuvalt mõjutavad lapse hariduse saamist ja kogemust ka vanemate suhted haridusasutustega. Vanemate kaasamine hariduspakkumise aitab edendada meie tänast haridusinnovatsiooni. Teooriast tuli välja, et teenuseinnovatsiooni kontseptsioonide rakendamine hariduses võib viia enam õpilaskesksete lähenemisteni, suurenenud kaasatuseni ja motivatsioonini õppijate seas ning seeläbi paremate haridustulemusteni (Rubalcaba, 2022; Sultan *et al.*, 2020).

Läbi vanemate kaasamise lapse haridusse, saab oma tööle enam tuge õpetaja. Õpetajate ja vanemate suhted paranevad ning õpetaja kuvand muutub positiivsemaks. Läbi vanema kaasamise saab õpetaja oma õpetamise välist töökoormust vähendada ja seeläbi enam panustada õpetamisse. Kui lastevanemad on kaasatud, siis on nad enam koolieluga kursis, mõistavad rohkem õpetaja otsuseid ning toetavad seeläbi enam õpetajaid.

Magistritöö empiiriliseks uurimiseks valitud meetod tõestas end täielikult. Individuaal- ja ja fookusgrupi intervjuudel kujunenud vestlusringid panid osalejaid avatumalt mõtlema. Osalejad said oma ideed/mured kõva häälega välja öelda ning leidsid siis ise ka kohe

lahendusi. Mõlema vanemate fookusgrupi intervjueeritavate soov oli, et samalaadsed kohtumised võiks olla iga-aastased, kus saaks tekkida võrdlus ning näha muutusi. Vanemate kaasamise laiapõhjalisemaks uurimiseks Haapsalu Põhikoolis peaks tegema enam vanemate fookusgruppe ning looma vastusest lähtuvalt kvantitatiivse uuringu.

Magistritöö ilmnenud positiivsed tähelepanekud, kitsaskohad ja tekkinud ettepanekud esitatakse Haapsalu Põhikooli juhtidele ja õpetajatele, et parandada vanematega koostööd. Lisaks on plaan suurendada vanemate teadlikkust, rõhutades, et kaasatus mõjutab mõlemat osapoolt ning lahenduste leidmiseks on oluline omavaheline suhtlus.

Tutvustatavad ettepanekud hõlmavad mitmeid meetmeid vanemate ja kooli parema koostöö tagamiseks haridusteenuse pakkumisel. Paremaks info liikumiseks ja suhtluseks õpetajate ja vanemate vahel, tuleb koos analüüsida toimuvat ning teha aktiivset koostööd. Magistritöö ettepanekuid arvesse võttes on võimalik vanemaid tõhusamalt kaasata koolielu paremasse korraldamisse ja teha koostööd iga lapse edukuse ja heaolu tagamiseks koolis.

Kuna Eestis tegutsevad koolid samas kultuuriruumis, on samad tavade ja kommetega, siis sobib antud uuring läbiviimiseks ka teistele Eesti alg- ja põhiharidust andvatele koolidele. See võimaldab teistel haridusasutustel võrrelda oma praktikaid töö järeldustega.

VIIDATUD ALLIKAD

- Akdemir, E. (2020). The Determination of Teachers' Motivation Based on Herzberg's Motivation Theory. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 19(4), 89–101.
- Al-Dulaimi, & Z. Y. S. (2016). Education, Educational Services and their Quality. *Article in Journal of Marketing Management*, 4(1), 58–66. <https://doi.org/10.15640/jmm.v4n1a6>
- Babin, B. J., & Harris, E. G. (2023). *CB. Consumer Behaviour*. Cengage Canada.
- Bansal, S., Mahendiratta, S., Kumar, S., Sarma, P., Prakash, A., & Medhi, B. (2019). Collaborative research in modern era: Need and challenges. *Indian Journal of Pharmacology*, 51(3), 137–139. https://doi.org/10.4103/IJP.IJP_394_19
- Becker, L., & Jaakkola, E. (2020). Customer experience: fundamental premises and implications for research. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 48(4), 630–648. <https://doi.org/10.1007/s11747-019-00718-x>
- Blendinger, J. (1993). *In search of a theory of parent involvement for school administrators*.
- Brookie, S. H. (2021). An instrumental case study of parents and elementary school leaders beliefs that lead to decisions to participate in family–school partnerships. *Liberty University*.
- Bunijevac, M. (2017). Parental Involvement as a Important Factor for Successful Education. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 7(3), 137–153.
- Carvalho, L., & Goodyear, P. (2018). Design, learning networks and service innovation. *Design Studies*, 55, 27–53. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2017.09.003>

- Caspe, M., Lopez, M. E., & Hanebutt, R. (2019). *A Tool for Transformative Family Engagement: A Commentary on the Family Engagement Playbook*. Global Family Research Project.
- Davies, A., & Simon, J. (2013a). *Engaging Citizens in Social Innovation A short guide to the research for policy makers and practitioners. A deliverable of the project: "The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe" (TEPSIE), European Commission–7th Framework Programme, Brussels: European Commission, DG Research. www.tepsie.eu.*
- Davies, A., & Simon, J. (2013b). *The value and role of citizen engagement in social innovation. A deliverable of the project TEPSIE. Brussels: European Commission, DG Research.*
- De Keyser, A., Verleye, K., Lemon, K. N., Keiningham, T. L., & Klaus, P. (2020). Moving the customer experience field forward: Introducing the touchpoints, context, qualities (TCQ) nomenclature. *Journal of Service Research*, 23(4), 433–455. <https://doi.org/10.1177/1094670520928390>
- DeMolen, S. (2023). *Parental Involvement and Student Success*. <https://scholarworks.gvsu.edu/gradprojects>
- Desforges, C., & Abouchar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment : A literature review* (KVol. 433). London: DfES.
- Deslandes, R. (2019). A framework for school-family collaboration integrating some relevant factors and processes. *Aula Abierta*, 48 (1), 11–18. <https://doi.org/https://doi.org/10.17811/rifie.48.1.2019.11-18>
- Dumas, M., Rosa, L. M., Mendling, J., & Reijers, H. A. (2013). Fundamentals of Business Process Management. *Fundamentals of Business Process Management*. Springer Berlin Heidelberg. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-33143-5>
- Kogu E. K. (2014). *Eesti elukestva õppe strateegia 2020*. Külastatud aadressil <https://hmc.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>.

- Epstein, J. L. (2011). *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools* (2nd ed.). Routledge.
<https://doi.org/https://doi.org/10.4324/9780429494673>
- Epstein, J., Sanders, M. G., Sheldon, S. B., Simon, B. S., Salinas, K. C., Rodriguez Jansorn, N., Van Voorhis, F. L., Martin, C. S., Thomas, B. G., Greenfeld, M. D., Hutchins, D. J., & Williams, K. J. (s.a.). *The Framework of Six Types of Involvement. Organizing Engagement*. Salvestatud 29. jaanuar 2024,
<https://organizingengagement.org/models/framework-of-six-types-of-involvement/>
- Ezzy, D. (2002). *Qualitative Analysis*. Routledge.
<https://doi.org/https://doi.org/10.4324/9781315015484>
- European Commission. (s.a.). *Õpiedu saavutamise teed*. Salvestatud 12. november 2023,
<https://education.ec.europa.eu/et/education-levels/school-education/pathways-to-school-success>
- Gitonga, D. M. (2023). Level of Parental Involvement in Type 1-6 of Epstein Typologies in the Current School Practices. *Journal of Research Innovation and Implications in Education*, 7(1), 219–237.
- Goodyear, P. (2005). Educational design and networked learning: Patterns, pattern languages and design practice. *Australasian Journal of Educational Technology* (Kd 21, Number 1).
- Gray, P. (2008, august 20). A Brief History of Education. *Psychology Today*.
<http://www.psychologytoday.com/blog/freedom-learn/200808/brief-history-education>
- Haapsalu Põhikool. (2021). *Haapsalu Põhikooli arengukava 2021-2024*.
<http://www.hpk.edu.ee>
- Haapsalu põhikooli hoolekogu põhikiri*. (2022).
https://hpk.edu.ee/sites/hpk.edu.ee/files/haapsalu_pohikooli_hoolekogu_pohikiri.pdf

- Haapsalu põhikooli vanematekogu põhikiri ja töökord.* (2022).
https://hpk.edu.ee/sites/hpk.edu.ee/files/haapsalu_pohikooli_vanematekogu_pohikiri.pdf
- Haksever, C., & Render, B. (2013). *Service management* (J. Glasser, Toim; 1. tr). Pearson Education, Inc.
- Hallik, M. (2016, august 10). *Üks terviklik laps või kooli ja kodu oma eraldi?* Huvitav Kool. <https://www.huvitavkool.ee/2016/08/uks-terviklik-laps-voi-kooli-ja-kodu.html>
- Haridus - ja Noorteamet, Tallinna Ülikool, & Startuo Estonia. (s.a.). *Koosloome hariduses*. Salvestatud 31. jaanuar 2024, <https://www.edtech-koosloome.ee/>
- Haridus- ja Noorteamet. (2021). *Riiklike rahuloluküsitluste tulemused Haapsalu Põhikool.* Haridus- ja Noorteamet. <https://infotahvel.edu.ee/rahulolu/haridusasutus/?code=RQGYR0ADD6>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2017, oktoober 25). *Kas kool kaasab kogukonda või kogukond arendab oma kooli?* Huvitav Kool. <https://www.huvitavkool.ee/2017/10/kas-kool-kaasab-kogukonda-voi-kogukond.html>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2020). *Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035*.
- Honingh, M., Bondarouk, E., & Brandsen, T. (2018). *Parents as Co-producers in primary education. Co-production in Co-Creation. In Co-Production and Co-Creation.* www.routledge.com
- Hoover-Dempsey, K. V., & Sandler, H. M. (1995). Parental Involvement in Children's Education: Why Does it Make a Difference? *Teachers College Record*, 97 (2), 310–331. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/016146819509700202>
- Hristova, K. (2021). The human factor in era of interfaces. *Research Gate.* <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15064.62723>

- HTM. (s.a.). *Haridus- ja Teadusministeerium*. Salvestatud 30. jaanuar 2024, <https://www.hm.ee/>
- ICF, Praxis, Tallinna Ülikooli, & Civitta Eesti. (2022). *Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis*. https://hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/formaalse_ja_mitteformaalse_oppe_loimingu_projekti_d1_raport.pdf
- Ind, N., & Coates, N. (2013). The meanings of co-creation. *European Business Review*, 25(1), 86–95. <https://doi.org/10.1108/09555341311287754>
- Kahn, K. B. (2018). Understanding innovation. *Business Horizons*, 61(3), 453–460. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.01.011>
- Kaminski, R. W. (2011). *Increasing parent involvement via the school, family, and community partnership model* (Kd 655).
- Kelty, N. E., & Wakabayashi, T. (2020a). Family Engagement in Schools: Parent, Educator, and Community Perspectives. *SAGE Open*, 10(4). <https://doi.org/10.1177/2158244020973024>
- Kelty, N. E., & Wakabayashi, T. (2020b). Family Engagement in Schools: Parent, Educator, and Community Perspectives. *Sage Open*, 10(4). <https://doi.org/10.1177/2158244020973024>
- Lara, L., & Saracosti, M. (2019). Effect of parental involvement on children's academic achievement in Chile. *Frontiers in Psychology*, 10(JUN). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01464>
- Link, H., McNally, T., Sayre, A., Schmidt, R., & Swap, R. J. (2012). The Definition of Community The Definition of Community: A Student Perspective. *Partnerships: A Journal of Service Learning & Civic Engagement* (Kd 2, Number 2).
- Lukk, M., Sammul, M., Tamm, A., Leijen, Ä., Adov, L., Aksen, M., & Themass, A. (2016). *Kontseptsioon ja mõõtevahendid hindamaks rahulolu üld-, kutse- ja kõrgharidusega ning täiendusõppe võimalustega*. www.rake.ut.ee

- MacQueen, K. M. , P. M., McLellan, E. M., Metzger, D. S. , P., Kegeles, S. P., Strauss, R. P. , P., Scotti, R. M., Blanchard, L. P., & Trotter, R. T. , I. P. (2001). What is community? An evidence-based definition for participatory public health. *American journal of public health*, *91*(12), 1929–1938. <https://doi.org/https://doi.org/10.2105/AJPH.91.12.1929>
- Matti, C., Rissola, G., Martinez, P., Bontoux, L., Joval, J. M., Spalazzi, A., & Fernandez, D. (2022). Co-creation for policy: Participatory methodologies to structure multi-stakeholder policymaking processes. *Joint Research Centre (Seville site), No. JRC128771*. <https://doi.org/10.2760/211431>
- da Assunção Moutinho, J., Fernandes, G., & Rabechini Jr, R. (2024). Evaluation in design science: A framework to support project studies in the context of University Research Centres. *Evaluation and Program Planning*, *102*, 102366. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2023.102366>
- Ng, I. C. L., & Forbes, J. (2009). Education as service: The understanding of university experience through the service logic. *Journal of Marketing for Higher Education*, *19*(1), 38–64. <https://doi.org/10.1080/08841240902904703>
- Nowland, R., Robertson, L., Farrelly, N., Roy, A., Sharpe, D., Harris, C., Morocza, N., & Larkins, C. (2022). Collaborative research methods and best practice with children and young people: protocol for a mixed-method review of the health and social sciences literature. *BMJ Open*, *12*(10), e061659. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-061659>
- OECD Publishing. (2016). *Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills*. OECD Publishing Paris. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1787/9789264265097-en>
- Pardee, R. L. (1990). *Motivation Theories of Maslow, Herzberg, McGregor & McClelland. A Literature Review of Selected Theories Dealing with Job Satisfaction and Motivation*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED316767.pdf>
- Perez, C. (2023). *Education 30: introduction to education*.

- Petrović, M. (2009). *Family-School Partnership Models*. 11(1), 2019. <https://www.promente.org/ESP2-reg-lit-full.pdf>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, Riigi Teataja I 2010, 41, 240; Riigi Teataja 11.03.2023, 76. <https://www.riigiteataja.ee/akt/111032023076>
- Riigi kantselei. (s.a.). *Koosloomeranits*. Salvestatud 31. jaanuar 2024, <https://www.riigikantselei.ee/valitsuse-too-planeerimine-ja-korraldamine/koosloomeranits>
- Judge, T. A., & Robbins, S. P. (2017). *Essentials of organizational behavior*. Pearson Education (us).
- Rohim, M. N. (2019, detsember). Marketing Strategy for Educational Services. In *3rd International Conference on Education Innovation (ICEI 2019)* (pp. 21-24) Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/icei-19.2019.61>
- Rubalcaba, L. (2022). Understanding innovation in education: A service co-production perspective. *Economies*, 10(5), 96. <https://doi.org/10.3390/economies10050096>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68. <https://doi.org/DOI: 10.1037110003-066X.55.1.68>
- Sanders, M. G. (2003). Community involvement in schools: From concept to practice. *Education and Urban Society*, 35(2), 161–180. <https://doi.org/10.1177/0013124502239390>
- Sheldon, S. B., & Turner-Vorbeck, T. A. (2019). *The Wiley Handbook of Family, School, and Community Relationships in Education*. John Wiley and Sons, Inc.
- Sheridan, S. M., Smith, T. E., Moorman Kim, E., Beretvas, S. N., & Park, S. (2019). A Meta-Analysis of Family-School Interventions and Children's Social-Emotional Functioning: Moderators and Components of Efficacy. *Review of Educational Research*, 89(2), 296–332. <https://doi.org/10.3102/0034654318825437>

- Solomon, M. R. (1992). *Consumer Behavior: Buying, Having, and Being* (Kd 1). Allyn and Bacon.
- Solomon, M. R., Bamossy, G. J., Askegaard, S., & Hogg, M. K. (2016). *Consumer Behaviour: A European Perspective* (7. tr, Kd 6). Pearson.
- Statistikaamet. (2022). *Noored* | Statistikaamet. <https://www.stat.ee/et/avastatistikat/valdkonnad/heaolu/noored>
- Sultan, R., & Qaed, F. (2020, november 11). Service Design Thinking and Social Innovation Sustainability. *2020 2nd International Sustainability and Resilience Conference: Technology and Innovation in Building Designs*. (51154) (pp. 1-5). IEEE. <https://doi.org/10.1109/IEEECONF51154.2020.9319998>
- Tekin, A. K. (2011). *Parent Involvement Revisited: Background, Theories, and Models*. *11*(1), 1–13. <https://www.researchgate.net/publication/268079028>
- Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2008). *Nüginime*. Yale University Press.
- Tooman, H., Roosipõld, A., & Rekkor, S. (2023). *Teenindusprotsesside juhtimine ja teenusedisain* (1. tr). Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Topor, D. R., Keane, S. P., Shelton, T. L., & Calkins, S. D. (2010). Parent involvement and student academic performance: A multiple mediational analysis. *Journal of Prevention and Intervention in the Community*, *38*(3), 183–197. <https://doi.org/10.1080/10852352.2010.486297>
- Torrez-Graham, M. R. (2020). *Best Practices: Promoting Parent-School Relationship To Increase Hispanic Parental Participation in Schools* [Master's thesis, Otterbein University]. https://digitalcommons.otterbein.edu/stu_master
- Turner, J. R., & Baker, R. (2020). Collaborative Research: Techniques for Conducting Collaborative Research From the Science of Team Science (SciTS). *Advances in Developing Human Resources*, *22*(1), 72–86. <https://doi.org/10.1177/1523422319886300>

- Vargo, S. L., & Lusch, R. F. (2008). From goods to service(s): Divergences and convergences of logics. *Industrial Marketing Management*, 37(3), 254–259. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2007.07.004>
- Weiss, H., Lopez, M. E., & Caspe, M. (2018). Joining Together to Create a Bold Vision for Next Generation Family Engagement. Engaging Families to Transform Education. *Global Family Research Project*.
- Wilken, J. P., Bugarszki, Z., Saia, K., Hanga, K., Narussin, D., & Medar, M. (2015). Kogukonnaga seotud mõisted ja kogukonnas osalemist toetavad teenused Eestis. *Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika erialaajakiri*, 2, 7–12. https://www.tai.ee/sites/default/files/2021-03/148836449626_TAI_sotsiaaltoo_02.pdf
- Õiglas, M., & Karm, K. (2016, aprill 11). *Kogu linn lõimus: Haapsalu õpilaste koostööpäev*. Huvitav Kool. <https://www.huvitavkool.ee/2016/04/haapsalu-opilaste-ule-linnaline.html>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content>

LISAD

Lisa 1. Intervjueeritavate taustainfo

Poolstruktureeritud intervjuude ja fookusgrupi intervjuude eesmärgiks oli teada saada vanemate kaasamisega seotud osapoolte ootusi ja murekohti. Lisaks uuriti, kuidas tajutakse kaasatust täna Haapsalu Põhikoolis.

Koolijuhtide individuaalselt intervjueeritute taustainfo

Nimetus	Staaž Haapsalu Põhikoolis (HPKs) ja selles ametis	Amet	Intervjuu aeg	Intervjuu kestus	Intervjuu toimumise koht
Intervjueeritav	11 aastat	Direktor	11.03.2024	Ca 30 minutit	Haapsalu Põhikool
Intervjueeritav	11 aastat	Õppealajuhataja	11.03.2024	Ca 25 minutut	Haapsalu Põhikool
Intervjueeritav	6 aastat	Õppealajuhataja	11.03.2024	Ca 30 minutut	Haapsalu Põhikool

Klassijuhatajate fookusgrupi intervjuudel osalejate taustainfo

Nimetus	Staaž õpetajana, staaž HPKs	Klassijuhataja klassis	Intervjuu aeg	Intervjuu kestus	Intervjuu toimumise koht
Fookusgrupp 1 intervjuul osalejad: Klassijuhataja Klassijuhataja Klassijuhataja Klassijuhataja	Õpetajana 35 aastat, HPKs 11 aastat Õpetajana 25 aastat, HPKs 11 aastat Õpetajana 26 aastat, HPKs 11 aastat	9. klass 7. klass 6. klass end. klassijuh.	13.03.2024	Ca 60 minutit	Haapsalu Põhikool

Klassijuhataja	Õpetajana 24 aastat, HPKs 7 aastat	8. klass			
Klassijuhataja	Õpetajana 3 aastat, HPKs 3 aastat	9. klass			
	Õpetajana 11 aastat, HPKs 11 aastat				
Fookusgrupp 2 intervjuul osalejad:			14.03.2024	Ca 60 minutit	Haapsalu Põhikool
Klassiõpetaja	Õpetajana 45 aastat, HPKs 6 aastat	1. klass			
Klassiõpetaja	Õpetajana 22 aastat, HPKs 10 aastat	5. klass			
Klassiõpetaja	Õpetajana 32 aastat, HPKs 11 aastat	3. klass			
Klassiõpetaja	Õpetajana 4 aastat, HPKs 4 aastat	2. klass			
Klassiõpetaja	Õpetajana 4 aastat, HPKs 4 aastat	2. klass			

Vanemate fookusgrupi intervjuudel osalejate taustainfo

Nimetus	Laps õpib ... klassis	Intervjuu aeg	Intervjuu kestus	Intervjuu toimumise koht
Fookusgrupp 3 intervjuul osalejad (kuna osales ka üks isa, siis nimetatakse siin koondnimetusega vanem): Vanem Vanem Vanem Vanem Vanem	1. klassis 3. klassis 4. klassis 4. ja 6. klassis 2. ja 8. klassis	25.03.2024	Ca 1h 40 minutit	Haapsalu Põhikool
Fookusgrupp 4 intervjuul osalejad (osalesid vaid emad): Ema Ema Ema Ema Ema Ema Ema	7. ja 3. klassis 6. ja 2. klassis 7. klassis 8. ja 4. ja 2. klassis 7. klassis 8. klassis 7. klassis	28.03.2024	Ca 4h	Haapsalu Põhikool

Lisa 2. Haapsalu Põhikooli vanemate kaasamise poolstruktureeritud intervjuu küsimused koolijuhtidele

Sissejuhatuseks:

1.	Mees / naine	Autori koostatud küsimus
2.	Kaua oled töötanud Haapsalu Põhikooli juhi/õppealajuhina?	

Ideaalne olukord vanemate kaasamisel kooli tegevustesse:

3.	Millisena näed Sina pere kaasamist koolis? Kirjelda ideaalset perekonna-kooli koostööd (võib olla reaalse juhtumi kirjeldus).	Lisa 6, autori täiendusega Lisa 5 (Koolijuhtide individuaalne küsimus)
4.	Kuidas saavad vanemad toetada oma lapse hariduslikku teekonda?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus)
5.	Kuidas kirjeldaksid "kaasatud" või "pühendunud" lapsevanemat Haapsalu Põhikoolis?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendusega

Tegelik olukord vanemate kaasamisel Haapsalu Põhikoolis:

6.	Kuidas on lastevanemate kaasamine korraldatud Haapsalu Põhikoolis ning millisena see toimib igapäevases koolielus?	Autori koostatud küsimus
7.	Kuidas otsustatakse Haapsalu Põhikoolis, millistesse tegevustesse lastevanemaid kaasata?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus)
8.	Millised tegevused toetavad perekonna kaasamist?	Lisa 6
9.	Mis mõjutab negatiivselt ning mis ei toimi vanemate kaasamisel koolis?	Kombineeritud Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) ja Lisa 6
10.	Millised on parimad viisid kaasata peresid, kes hetkel ei ole kaasatud?	Lisa 6
11.	Kas ja kuidas kool ning kogukond edendavad perekonna kaasamist?	Lisa 6 (autori täiendustega)
12.	Kuidas toetab kohalik kogukond Haapsalu Põhikooli õpilasi?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendusega

Vanemate kaasamine tulevikus:

13.	Milliseid kaasamise meetodeid on veel võimalik rakendada lastevanemate tulemuslikumaks kaasamiseks?	Autori koostatud küsimus
14.	Mida saaks vanemate kaasamiseks tulevikus rohkem ära teha kool/KOV/riik?	
15.	Mida saaks enamaks vanemate kaasamiseks ära teha Sina ise?	
16.	Soovid midagi lisada oma isiklike kogemuste kohta?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendusega

Lisa 3. Haapsalu Põhikooli vanemate kaasamise poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu küsimused õpetajatele

Sissejuhatuseks:

1.	Mees / naine	Autori koostatud küsimus
2.	Mis klassi klassijuhataja Sa oled?	
3.	Kaua oled olnud õpetaja Haapsalu Põhikoolis?	

Ideaalne olukord vanemate kaasamisel kooli tegevustesse:

4.	Millisena näed Sina pere kaasamist koolis? Kirjelda ideaalset perekonna-kooli koostööd (võib olla reaalse juhtumi kirjeldus).	Lisa 6, autori täiendusega Lisa 5 (Koolijuhtide individuaalne küsimus)
5.	Kuidas saavad vanemad toetada oma lapse hariduslikku teekonda?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus)
6.	Kuidas kirjeldaksid "kaasatud" või "pühendunud" lapsevanemat Haapsalu Põhikoolis?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendusega

Tegelik olukord vanemate kaasamisel Haapsalu Põhikoolis:

7.	Kuidas on lastevanemate kaasamine korraldatud Haapsalu Põhikoolis ning millisena see toimib igapäevases koolielus?	Autori koostatud küsimus
8.	Kuidas otsustatakse Haapsalu Põhikoolis, millistesse tegevustesse lastevanemaid kaasata?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus)
9.	Milliseid suhtlemismeetodeid kasutate õpilasega seotud suhtluses lastevanematega?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus)
10.	Kas ja kuidas Sina kaasate oma tegevustesse koolis lastevanemaid? Jah / Ei / Ei tea/	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendusega
11.	Millised tegevused toetavad perekonna kaasamist?	Lisa 6
12.	Mis mõjutab negatiivselt ning mis ei toimi vanemate kaasamisel koolis?	Kombineeritud Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) ja Lisa 6
13.	Millised on parimad viisid kaasata neid peresid, kes hetkel ei ole kaasatud?	Lisa 6
14.	Kas ja kuidas kool ning kogukond edendavad perekonna kaasamist?	Lisa 6 (autori täiendustega)

Lisa 3. Haapsalu Põhikooli vanemate kaasamise poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu küsimused õpetajatele jätk

Vanemate kaasamine tulevikus:

15.	Milliseid kaasamismeetodeid on veel võimalik rakendada lastevanemate tulemuslikumaks kaasamiseks?	Autori koostatud küsimus
16.	Millised peavad olema tingimused, et kaasamine oleks tõhusam?	
17.	Mida saaks vanemate kaasamiseks tulevikus rohkem ära teha kool/KOV/riik?	
18.	Mida saaks enamaks vanemate kaasamiseks ära teha Sina ise?	
19.	Soovid midagi lisada oma isiklike kogemuste kohta?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendusega

Lisa 4. Haapsalu Põhikooli vanemate kaasamise poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu küsimused vanematele

Sissejuhatuseks:

1.	Mees / naine	Autori koostatud küsimus
2.	Mitu last õpib Sul Haapsalu Põhikoolis (HPK)?	
3.	Mitmendas klassis?	
4.	Kas Su laps(ed) on õppinud kogu aeg Haapsalu Põhikoolis? Jah/Ei	
5.	Kui vastasid eelmisele küsimusele „EI“, siis mis klassis alustati kooliteed HPKs ning kus õppis(id) varasemalt?	
6.	Mis on Sinu enda haridustase? Üldharidus/Kutseharidus/Rakenduslik kõrgharidus/ Kõrgharidus	Autori koostatud küsimus
7.	Kas Sina tunned, et oled kaasatud tegevustesse Haapsalu Põhikoolis? Jah / Ei / Ei tea/	

Ideaalne olukord vanemate kaasamisel kooli tegevustesse:

8.	Millisena näed Sina pere kaasamist koolis? Kirjelda ideaalset perekonna-kooli koostööd (võib olla reaalse juhtumi kirjeldus).	Lisa 6, autori täiendustega Lisa 5(Koolijuhtide individuaalne küsimus)
9.	Kuidas saavad vanemad toetada oma lapse hariduslikku teekonda?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus)

Tegelik olukord vanemate kaasamisel Haapsalu Põhikoolis:

10.	Kuidas kirjeldaksid "kaasatud" või "pühendunud" lapsevanemat Haapsalu Põhikoolis?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendusega
11.	Kuidas on lastevanemate kaasamine korraldatud Haapsalu Põhikoolis ning millisena see toimib igapäevases koolielus?	Autori koostatud küsimus
12.	Milliseid suhtlemismeetodeid kooliga eelistad oma lapse arengu ja õpingute edenemisega seotud suhtlusel?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus)
13.	Kuidas oled Sina kaasatud täna oma lapse koolis?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendustega
14.	Kuidas otsustad, millistes tegevustes oma lapse koolis osaleda? Nt. karjäärpäev, kevadlaad jne	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus)
15.	Millised tegevused toetavad perekonna kaasamist?	Lisa 6
16.	Mis mõjutab negatiivselt ning mis ei toimi vanemate kaasamisel koolis?	Kombineeritud Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) ja Lisa 6

Lisa 4. Haapsalu Põhikooli vanemate kaasamise poolstruktureeritud fookusgrupi intervjuu küsimused vanematele jätk

Tegelik olukord vanemate kaasamisel Haapsalu Põhikoolis:

17.	Millised on Sinu arvates parimad viisid kaasata neid peresid, kes hetkel ei ole kaasatud?	Lisa 6
18.	Kuidas toetab kohalik kogukond Haapsalu Põhikooli õpilasi täna?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendustega
19.	Kas ja kuidas kool ning kogukond edendavad perekonna kaasamist?	Lisa 6 (autori täiendustega)

Vanemate kaasamine tulevikus:

20.	Kuidas on veel tulemuslikumalt võimalik kaasata lastevanemaid?	Autori koostatud küsimus
21.	Millised on parimad kanalid, et jõuda vanemateni?	
22.	Mida saaks vanemate kaasamiseks tulevikus rohkem ära teha kool/KOV/riik?	
23.	Mida saaks enamaks vanemate kaasamiseks ära teha Sina ise?	
24.	Soovid midagi lisada oma isiklike kogemuste kohta?	Lisa 5 (Vanemate fookusgrupi küsimus) autori täiendustega

Lisa 5. Kombineeritud poolstruktureeritud intervjuu näidisküsimused 1

Kombineeritud küsimustik baseerub Sherrie Hembree Brookie loodud Epsteini ja teiste teadlaste teooriaid kasutades vanemate kaasamise uuringu küsimustikule. (Brookie, 2021) Originaalis on küsimustikud loodud igale huvigrupile eraldi võimalusega küsitleda nii individuaalselt kui ka fookusgrupe.

Antud töös on küsimustik kombineeritud üheks poolstruktureeritud intervjuu küsimustikuks, et erinevate huvigruppide vastused oleks võrreldavad.

Poolstruktureeritud individuaalintervjuu küsimused koolijuhtidele:

1. Kirjeldage ideaalset perekonna-kooli koostööd. (*Describe an ideal family–school engagement partnership*)

Poolstruktureeritud fookusgrupi küsimused vanematele:

2. Kuidas saavad vanemad toetada oma lapse hariduslikku teekonda? (*How are parents responsible for supporting their child’s educational journey?*)
3. Milliseid suhtlemismeetodeid eelistate oma lapse arengu ja õpingute edenemisega seotud suhtluseks? (*What method(s) of communication do you prefer in regard to your child’s development and academic progress?*)
4. Kuidas kirjeldaksite "kaasatud" või "pühendunud" lapsevanemat Oakdale Algkoolis? (*How would you describe an “involved” or “engaged” parent at Oakdale Elementary School?*)
5. Millistel viisidel te kaasate end oma lapse kooli? (*In what ways do you involve yourself at your child’s school?*)
6. Kuidas otsustate, millistes tegevustes oma lapse koolis osaleda? (*How do you decide on which activities to participate in at your child’s school?*)
7. Millised tegurid mõjutavad negatiivselt vanemate kaasatust teie lapse koolis? (*What factors negatively impact parent involvement at your child’s school?*)
8. Kuidas toetab kohalik kogukond Oakdale'i algkooli õpilasi? (*In what ways does the local community support Oakdale Elementary students?*)
9. Mida sooviksite veel lisada oma isiklike kogemuste kohta OES-i püüdlustega FSPP-de osas? (*What else would you like to add regarding your personal experiences with OES’s attempts at FSPPs?*)

Lisa 6. Kombineeritud poolstruktureeritud intervjuu näidisküsimused 2

Küsimustik loodud Noel E. Kilty ja Tomoko Wakabayashi (Kilty *et al.*, 2020b) perekonna kaasamise uuringule koolis. Küsimused on mõeldud kõikidele huvigruppide fookusgruppidele võrdselt.

Soojendusküsimused:

1. Milline on vanema definitsioon perekonna kaasamisel? (*What is a parent's definition of family engagement?*)
2. Milline on kvaliteetne perekonna kaasamine? (*What does quality family engagement look like?*)
3. Millised on parimad viisid kaasata peresid, kes hetkel ei ole kaasatud? (*What are the best ways to engage families who are not currently engaged?*)
4. Kes on peamised partnerid perekonna kaasamise edendamisel? Millised on nende rollid? (*Who are primary partners in promoting family engagement? What are their roles?*)

Küsimused fookusgrupile nii vanemad kui ka haridustöötajad:

1. Mida tähendab Sinu jaoks perekonna kaasamine? (*What does family engagement mean to you?*)
2. Kuidas koolid ja kogukonnad edendavad perekonna kaasamist? (*How do schools and communities promote family engagement?*)
3. Millised tegevused toetavad perekonna kaasamist? (*What activities support family engagement?*)
4. Kuidas kaasa neid peresid, kes ei ole täna kaasatud? Mis toimiks? (*What works with nonengaged families?*)
5. Millised partnerid toetavad perekonna kaasamist? Kuidas? (*What partners support family engagement? How?*)
6. Mis on perekonna kaasamise olulised elemendid? (*What are the crucial elements of family engagement?*)
7. Mis muudab kooli külalislahkeks? (*What makes a school welcoming?*)
8. Mis ei toimi perekonna kaasamise edendamisel? (*What does not work in promoting family engagement?*)

Lisa 6. Kombineeritud poolstruktureeritud intervjuu näidis küsimused 2 jätk

9. Kui saaksid teha ühte asja perede toetamiseks, mis see oleks? (*If you could do one thing to support families, what would it be?*)

Lisa 7. Intervjuudest korduvad arvamused

	Koolijuhid	Õpetajad	Lastevanemad
Ideaalne olukord, mida soovitakse	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsevanem panustab oma aega. - Oskab analüüsida oma last (ka probleemsetes situatsioonides). - Suhtleb õpetajaga vajadusel, mitte ka üleliia. - Vanem tunneb oma lapse vastu huvi. - Vanem jagab positiivset. - Toimuvad avatud tunnid. - Koolil ja kodul on üks siht. - Vanem on kursis oma lapse hariduskäiguga. - Vanemad osalevad arenguestlustel. - Tunneb oma lapse vastu huvi. - Vanem tahab olla kaasatud. - Vanem on kaasamõtlev. - Avatud positiivne suhtlus. - Soovib olla kaasatud. - Andma edasiviivat kriitikat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsevanem on kaasatulev, panustab tegemistesse. - Kool toetab tegemisi. - On tunda, et oled lastevanemate poolt hoitud. - Lapsevanem jagab ideid. - Probleemid on lahendatavad. - Toimub osapoolte vaheline suhtlus. - Tekib aktiivne vanemate grupp, kes tegutsevad. - Lapsevanem on positiivse suhtumisega. - On omavaheline viisakas suhtlus. - Kool ja kodu tegutsevad ühes suunas. - Vanem on kursis oma lapse hariduskäiguga ja aktsepteerib õpetaja ettepanekuid. - Õpetaja amet on hinnatud. - Vanem laseb lapsel õppida ja areneda. - Usaldab õpetajat. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vanemad omavahel ning õpetaja on tuttavad. - Õpetaja ja koolipoolset kaasatust rohkem. - Tegevused on omavahel põimitud. - Kool ootab vanemaid erinevatele üritustele osa saama ja kaasa lööma. - Õpetajate poolt on initsiatiiv koostöö alustamiseks. - Vanemate tuumik on õpetajale toeks. - Vanemaid kutsukase osalema õppetöös. - Avatud sõbralik suhtlemine. - Vanemate ideed on oodatud. - Parem info liikuvus. - Toimib ühtne suhtluskanal. - Koolitatakse vanemaid lapsi toetama. - Õpetaja armastab ennast ja lapsi. - Märgatakse laste tugevusi. - Tihedamad kohtumised vanemate ja õpetaja vahel. - Kooli ja kodu hoiavad kokku. - Kool on avatuma suhtluse ja ustega. - Õpetaja tunneb huvi lapse ja pere vastu. - Laps tunneb end koolis turvaliselt ja hoituna. - Tõhusad arenguestlused koos vanematega.

Lisa 7. Intervjuudest korduvad arvamused (jätk)

	- Koolijuhid	- Õpetajad	- Lastevanemad
Tegelikkus, mida tajutakse Haapsalu Põhikoolis	<ul style="list-style-type: none"> - Vanemad ei peagi igapäevaselt kooliga seotud olema. - Vanematel soov ainult kurta. - Vanemad ei soovi vabatahtlikku tööd teha. - Vanemate kaasamine sõltub tegusast klassijuhatajast. - Vanemate kaasamine sõltub suhtlemisest (omavaheline otsene suhtlus peaks olema tihedam). - Kahjuks kumbki pool (kool/ vanem) ei suuda seda ideaalset varianti ju tegelikult välja pakkuda. - Vanemate poolt initsiatiiv vähene ja klassijuhataja ei survesta. - Ettepanekud ja otsused tulevad pigem juhtkonnalt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vanemate kaasamine sõltub tegusast klassijuhatajast. - Ühiseid juhiseid vanemate kaasamiseks ei ole, igaüks teeb täpselt nii, nagu tema arvab. - Kaasamist toetaks üldkoosolekud. - Vanemate kaasamisel mängib rolli, mis vanemate kooslus on kokku saanud/õhkkond. - Osa õpetajaid kaasab klassi tegevuste välja mõtlemiseks, ideede korjamiseks - Õpetaja on eelkõige info vahendaja. Kui huvi on, siis vanemad tulevad kaasa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Igapäevaselt koolielus ei tajuta kaasamist. - Vanematekogu töö on nõrk. - Toimub kaasamine nt läbi karjääripäeva. - Tuntakse puudust võimalusest osaleda arenguveestlustel. - Vastuseis ideedele "ülevalt poolt" liiga tugev ja takistab vanemate kaasamist. - Õpetaja võiks vanematele rohkem võimalusi kõigile välja käia. - Vanemate kaasamine sõltub ka lapse soovist. - Vanemad ootavad õpetajatelt üleskutset osalemiseks. - Vanem enamasti kaasatud lapse õppimisega.
Tuleviku soov, kuidas võiks Haapsalu Põhikoolis asjad olla	<ul style="list-style-type: none"> - Millegi koostegemine tõstab kaasamist - Tihedam koostöö vanematekoguga. - Suhelda/kuulata, mida räägivad klassijuhatajad, lastevanemad. - Tuleks olla avatud ning korjata üles vanemate poolsed ideed. - Anda vanematele mingi väike võtmeroll nende huvidest/hobidest lähtuvalt - Vaja kooli poolt julgust, et vanemaid kaasata ja teistpidi vanemate poolt aktiivsust, et nad tahaksid seda teha. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kaasamist arendavad arenguveestlused - silmast silma suhtlus. - Ekskursioonide organiseerimisel oleks tuge vaja. - Suurema vanemate grupiga arutelud. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oluline on personaalne suhtlus. - Vanemad soovivad rohkem olla kaasatud ja infot saada erinevate võimaluste kohta. - Arenguveestlused võiks olla koos vanematega igas kooliastmes.

Lisa 7. Intervjuudest korduvad arvamused (jätk)

Suurimad murekohad	<ul style="list-style-type: none"> - Vanem ei suhtle, ainult nõuab. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vanematel ei ole aega. - Vanemad ei panusta. - Vanem teeb lapse eest asju ära. - Vanem seab õpetaja otsused kahtluse alla (nt õpiabi vajadus). - Uus hoone keeruline kasutada. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ei tea, et saan olla kaasatud. - Kool tõrjub vanemaid (uksel sisenemist keelav silt). - Õpetaja ei tunnista oma vigu. - Kehv suhtlemisoskus. - Tugevalt esiletõstunud ruumikitsikus. - Õpetaja ei soovi koostööd. - Arenguveestlustele ei oodata vanemaid. - Ei julgeta muredest rääkida. - Ei ole aega märgata andekaid.
Ettepanekud	<ul style="list-style-type: none"> - Tunda oma lapse vastu siirast huvi. - Vanematel osaleda arenguveestlustel. - Vanemad pakuvad abiks oma oskusi (nt projekti kirjutamine). 	<ul style="list-style-type: none"> - Vanem oskab last suunata. - Tuua vanemad kooli. - Kaasata vanemaid rohkem. - Tunnustada ka vanemaid. 	<ul style="list-style-type: none"> - Olla loov lahenduste leidmisel (ka ruumikitsikusele). - Koosolekud, kus õpetaja ja vanemad saavad tuttavaks (nt vestlusringina). - Õpetajad õpivad üksteiselt arenguveestluste läbiviimist. - Vaba ja loomulik suhtlemine. - Kool on avatud suhtumisega. - Vanem ei kritiseeri oma lapse õpetajaid. - Kuulata päriselt oma last. - Kõik osapooled on eeskujuks lastele.

SUMMARY

POSSIBILITIES OF INVOLVING PARENTS IN PROVIDING EDUCATIONAL SERVICES AS AN EXAMPLE OF HAAPSALU BASIC SCHOOL

Kristi Karm

Involving parents in providing education is an important component in ensuring the success of the students. Scientists claim that when parents are involved in a child's school life and support their learning at home, students' academic performance improves, dropouts decrease, and students' motivation to learn increases. Involvement is also considered important because it is seen as supporting the effective functioning of schools, economic competitiveness and the well-being of students and the community. The goal of the 2021–2035 development plan for the field of education is the abundance and availability of learning opportunities. This means that by completing the curriculum, it allows to consider to a greater extent than before what is learned in various environments (Ministry of Education and Research, 2020; ICF *et al.*, 2022) by involving parents, their skills, and professional competences.

To research parental involvement, the author uses Haapsalu Basic School as a research object, outlining the problem perceived by the school, which consists in the lack of cooperation between the school and parents and the chaotic and inconsistent involvement of parents in the school's activities. As a result, parents do not sense the school's expectations and are not able to adequately support the children in acquiring an education. Considering the evaluations of school leaders and national expectations, the school staff is interested in increasing the involvement of parents in Haapsalu Basic School.

The aim of this master's thesis was to analyse the expectations and attitudes of parents and the factors affecting involvement in Haapsalu Basic School and to make suggestions to school leaders for more effective involvement of parents in the provision of educational services.

This master's thesis investigated how important the involvement of parents in the provision of educational services is in ensuring the success of students. The parents' expectations and the factors affecting involvement were investigated. The author of the thesis, in cooperation with a research group consisting of parents, sought answers to the research questions: what affects the involvement of parents in cooperation with the school, what are the parents' expectations and attitudes when cooperating with the school, and how to improve the involvement of the interest group of parents in the provision of educational services. To discuss the topic, the first chapter of the theory discussed education as a service and the innovation of educational services, and the second chapter looked more closely at how important the involvement of parents is in the child's education and what are the expectations and influencing factors of parental involvement. The research objective of the work was fulfilled and thus the research questions were answered. The theory showed that the role of both the child and the parent is important in the provision of educational services. Based on this, the child's education and experience are also influenced by parents' relations with the educational establishments. Involving parents in educational provision helps to advance our educational innovation today. It was theorised that the application of service innovation concepts in education can lead to more student-centered approaches, increased involvement and motivation among learners, and thus better educational results (Rubalcaba, 2022; Sultan & Qaed, 2020).

By involving parents in the child's education, the teacher gets more support for his work. Relations between teachers and parents improve and the teacher's image becomes more positive. By involving the parent, the teacher can reduce his workload outside of teaching and thereby contribute more to teaching. If parents are involved, they are more familiar with school life, understand the teacher's decisions more, and thus support the teacher more.

The method chosen for the empirical study of the master's thesis proved itself completely. The discussion circles formed during the individual and focus group interviews made the participants think more openly. The participants were able to express their ideas/concerns out loud and then immediately found solutions themselves. The interviewees of both parent focus groups wished that similar meetings could be held annually, where

comparisons could be made and changes could be seen. In order to conduct a more comprehensive study of parental involvement in Haapsalu Basic School, more focus groups of parents should be formed and a quantitative study should be created based on the response.

The positive observations, disputes and suggestions of the master's thesis are presented to the leaders and teachers of Haapsalu Basic School in order to improve cooperation with parents. In addition, the plan is to increase parents' awareness, emphasising that involvement affects both parties and that communication between them is important for finding solutions. The presented proposals include several measures to ensure better cooperation between parents and the school in the provision of educational services. For better information flow and communication between teachers and parents, it is necessary to analyse what is happening together and to cooperate actively. Taking into account the proposals of the master's thesis, it is possible to more effectively involve parents in the better organization of school life and cooperate to ensure the success and well-being of every child at school.

As the schools in Estonia operate in the same cultural space, have the same customs and traditions, this study is also suitable for conducting in other schools providing elementary and basic education in Estonia. This allows other educational establishments to compare their practices with the findings of the work.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristi Karm,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Lastevanemate kaasamise võimalused haridusteenuse pakkumisel Haapsalu Põhikooli näitel“, mille juhendaja on Anne Roosipõld, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristi Karm
17.05.2024